

ЕУРОПАДАҒЫ СЕНІМДІ СЕРІКТЕС

Ақордада Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Астанаға ресми сапармен келген Дания Корольдігінің Сыртқы істер министрі Ларс Лёкке Расмуссенмен кездесті.

Мемлекет басшысы Данияны Қазақстанның Солтүстік Еуропа мен Еуропалық одақтағы сенімді серіктесі деп атады. Келесі жылы екі ел арасында дипломатиялық қарым-қатынас орнағанына 35 жыл толады.

— Біз Данияны Еуропаның беделді және ықпалды мемлекеті және сенімді серіктес ретінде қарастырамыз. Екіжақты ынтымақтастығымыздың әлеуеті зор екеніне сенімдімін. Аталған мүмкіндіктерді толық пайдалану үшін тараптар осы

бағытта белсенді әрі мақсатты түрде жұмыс істеуі қажет, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Кездесуде сауда-экономикалық және инвестициялық байланыстарды дамытудың оң динамикасы атап өтілді. Бұл ретте, Президенттің айтуынша, өзара ықпалдастықты тереңдету мүмкіндігі жеткілікті.

Мемлекет басшысы Carlsberg компаниясының Алматы облысында маңдайалды инвестициялық жобаны қолға алғанын құптап, кәсіпорынның Қазақ-

станда тамақ өнеркәсібін ілгерілетуге қосқан үлесін жоғары бағалады.

Дания сыртқы саясат ведомствосының басшысы алдағы Қазақстан Тәуелсіздігінің 35 жылдығымен құттықтап, осы жылдар ішінде еліміздің айтарлықтай табыстарға қол жеткізгеніне тоқталды.

Бұдан бөлек, ол Данияның Қазақстанмен саяси диалогты одан әрі нығайтуға және сауда-экономикалық ынтымақтастықты жандандыруға ниетті екенін растады.

— Қазақстан Орталық Азиядағы экономикасы ірі ел саналады. Мұнда Данияның көптеген компаниясы жұмыс істейді. Олар осы серіктестікті алдағы уақытта кеңейте түсуге қызығушылық танытып отыр, — деді Дания Сыртқы істер министрі.

Бұдан бөлек, Қасым-Жомарт Тоқаев пен Ларс Лёкке Расмуссен көлік-логистика, цифрлық трансформация, жасанды интеллект, аса маңызды минералдар, ауыл шаруашылығы және су қауіпсіздігі салаларындағы ықпалдастықты нығайту перспективасы жөнінде пікір алмасты.

ТЫҢ ИДЕЯЛАР ТОҒЫСҚАН АЛАҢ

Мемлекет басшысы AI & Digital Bridge – 2026 халықаралық форумында сөз сөйледі.

Қасым-Жомарт Тоқаев іс-шараға қатысушылар алдында сөйлеген сөзінде бүгінде Digital Bridge форумы Еуразиядағы беделді және танымал технология алаңына айналғанын атап өтті.

— Мұнда әлемнің технологиялық дамуына зор үлес қосып жүрген білікті мамандар жиналды. Форум аясында жаңа идеялар мен тың бастамалар ұсынылады, тиімді байланыстар орнатылып, нақты жобалар іске қосылады. Сондықтан Digital Bridge халықаралық форумын шын мәнінде

жаңашыл, жасампаз және зияткер азаматтар бас қосатын бірегей жиын деп айтсақ, артық болмасы анық, — деді Мемлекет басшысы.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТЫҢ АЛТЫН КӨПІРІ

Президент қазіргі аса қарқынды, құбылмалы және озық заманда жаңа технологияны дамытудың маңызына тоқталды.

— Күллі әлем жұртшылығы жасанды интеллекттің дамуына айрықша на-

зар аударып жатыр. Себебі жасанды интеллектің ықпалымен өнеркәсіп, қаржы, білім, ғылым, мемлекеттік басқару және жалпы адам өмірінде түбегейлі өзгерістер болып жатыр. Оған бәріміз де куә болып отырмыз. Осы орайда AI & Digital Bridge форумының мазмұны да жыл өткен сайын жаңа сипатқа ие болуда: жаңа өзекті мәселелер пайда болды, қатысушылардың ауқымы да ұлғайды. Форумда цифрландыру тақырыбынан бөлек, есептеу инфрақұрылымы, ауқымды тілдік модельдер, робот техникасы, индустрия саласындағы жасанды интеллект, ғылым, технология саласындағы заңнама мен қауіпсіздік мәселелері жөнінде пікір алмасулар өтуде. Осылайша, AI & Digital Bridge жаңа технологиялар саласындағы халықаралық байланыстардың алтын көпірі ретінде табысты қызмет етуде. Форумның түпкі мақсаты да, басты міндеті де, миссиясы да — осы, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

(Жалғасы 2-бетте)

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – ЖАҢА ДӘУІРДІҢ КЕЛБЕТІ

Ақордада Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың төрағалығымен Жасанды интеллектті дамыту жөніндегі кеңестің үшінші отырысы өтті. Жиында өнеркәсіп секторын цифрлық трансформациялау мәселелері қаралды.

Мемлекет басшысы жасанды интеллект жаңа цифрлық дәуірде бәсекеге қабілеттілікті айқындайтын басты факторлардың біріне айналғанын атап өтті.

— БҰҰ-ның Өнеркәсіптің дамуы туралы 2026 жылғы есебіне сәйкес, ЖИ әлем экономикасының келбетін өзгертетін бес трансформациялық мегатрендтің бірі ретінде танылды. Соңғы бес жылда жасанды интеллектпен байланысты патенттердің үлесі шамамен үш есе өскен. Бұл іргелі технологиялық өзгеріс-

терді байқатады. Енді табиғи ресурстар және капитал мен нарық үшін ғана емес, өндіріс тиімділігі үшін де бәсекелестік қыза түсті. Қазақстан осы мүмкіндіктерді қалт жібермеуі қажет. Басты міндет — еңбек өнімділігін арттыру, технологиялық жаңғыруды жеделдету және қосылған құны жоғары өнім өндіруді кеңейту. Осы жұмыстарды атқаруда жасанды интеллект негізгі құралдардың бірі болуға тиіс, — деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаев 2029 жылға дейінгі Digital Kazakhstan

стратегиясы аясында нақты экономикалық нәтижеге қол жеткізуді көздейтін жасанды интеллектің ұлттық кешенді экожүйесі түзіліп жатқанына тоқталды.

— Биылғы сегіз айда өнеркәсіптік өндіріс көлемі 46 триллион теңгеге жуықтады. Өңдеу өнеркәсібі бытырғы осы мерзіммен салыстырғанда 8,4 пайызға өсті. Дегенмен экономикалық өсімнің жоғары қарқынын сақтау үшін еңбек өнімділігін арттырып, өнеркәсіп базасын жаңғыртуға және қосылған құны жоғары өнім өндіруге мән беру қажет. Бұл мақсатқа жетуде жасанды интеллекттің атқаратын рөлі айрықша. ЖИ-дің шынайы құндылығы сол — адам әлеуетін күшейтеді. Яғни ЖИ инженерлерге нақты қадамдар жасауға, жұмыс тиімділігін ұлғайтуға, басшылыққа қажет кезінде дереу талдау деректеріне сүйеніп, жедел әрі дұрыс шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Өнеркәсіптегі саясатымыз осы қағидатқа негізделген, — деді Мемлекет басшысы.

Содан кейін Президент бірқатар басты міндеттерді атады.

— Бізге жасанды интеллектті пайдалана отырып, өндірістік үдерістерді кешенді түрде трансформациялау қажет. Қазіргі кезде көптеген кәсіпорында цифрландыру жұмыстары шашыраңқы жүргізіліп жатыр. Жекелеген операцияларды автоматтандырып, жаңа қызметтерді енгізгенімізге қарамастан, өндіріс моделі көп жағдайда өзгеріссіз қалады. Мұндай тәсіл өзін өзі ақтамайды. Кәсіпорындар бүкіл өндіріс тізбегін қайта қарап, қай тұста ЖИ көмегімен тиімділікті барынша арттыруға болатынын айқындауы керек. Үкімет «Самұрық-Қазына» қорымен бірлесіп, негізгі бизнес-үдерістері жасанды интеллект арқылы жан-жақты трансформацияға ұшырайтын кәсіпорындарды анықтағаны жөн. Жаңа технологиялар өндірісті басқару жүйесіне тікелей кіріруге тиіс. Анағұрлым сәтті модельдерді бүкіл ел аумағында таратуға болады, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Қасым-Жомарт Тоқаев өндірістік Deep-Tech жобаларды ілгерілету және мықты технологиялық командалар жасақтауға өте маңызды деп санайды. Оның айтуынша, индустриялық міндеттерді орындайтын мұндай команда құрамына ғылыми қауымдастық, технологиялық компаниялар мен стартаптар экожүйесінің өкілдері енуі қажет.

(Жалғасы 2-бетте)

ВИЦЕ-ПРЕЗИДЕНТ ВАТИКАН ДЕЛЕГАЦИЯСЫМЕН КЕЗДЕСТІ

Вице-Президент – Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері съезі Хатшылығының басшысы Ерлан Қарин Қасиетті Тақтың Дінаралық диалог жөніндегі дикастериясының префекті, кардинал Джордж Джейкоб Кувакадпен кездесті. Кардинал Астанаға II бірлескен коллоквиумға қатысу үшін Қасиетті Тақ делегациясын бастап келді.

Кездесу барысында Коллоквиум мен Съезд аясындағы өзара іс-қимыл мәселелері, сондай-ақ бірлескен гуманитарлық бастамаларды жүзеге асыру жайы талқыланды.

Кардинал Джордж Кувакад Президент Қасым-Жомарт Тоқаевқа Рим Папасы XIV Леонның ыстық ықыласпен жолдаған сәлемін және Қазақстан халқына арнаған ізгі тілегін жеткізді.

Кездесу қорытындысы бойынша Ерлан Қарин мен кардинал Джордж Кувакад ауыр әрі жазылмайтын дертке шалдыққан балалардың өмірін, денсаулығы мен кәдір-қасиетін қорғауға арналған II бірлескен коллоквиумның ашылу рәсіміне қатысты.

Коллоквиумның ашылуында сөз сөйлеген Ерлан Қарин дінаралық диалог нақты гуманитарлық нәтижелерге бағытталуға тиіс екенін атап өтті. Сонымен қатар Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың басшылығымен жүзеге асырылып жатқан ауқымды саяси және әлеуметтік-экономикалық реформаларға тоқталды.

АҚОРДА

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

ТЫҢ ИДЕЯЛАР ТОҒЫСҚАН АЛАҢ

(Басы 1-бетте)

Мемлекет басшысы жасанды интеллектке қатысты асқан жауапкершілік таныту қажет екенін атап өтті.

— Жакында Президент Дональд Трамптың бастамасымен Американың жетекші технологиялық компаниялары Суперинтеллект туралы келісімге қол қойғанын айтқым келеді. Менің ойымша, мүдделі елдер осы тәсілді үлгі ретінде қарастырып, мұқият зерделеген соң жаһандық деңгейде қолдануға болар еді, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент Қазақстанды цифрлық мемлекетке айналдыру үшін жүйелі шаралар қабылданып жатқанына назар аударып, еліміздің жетістіктерін тілге тиек етті.

— Өткен жылы қазақстандық IT-қызметтер экспорты 1 миллиард доллардан асты. Цифрлық шешімдеріміз әлемнің 100-ден аса елінде қолжетімді. Бұл қадамдар мен жетістіктер еліміздегі және әлемдегі прогреске үлес қосуға Қазақстанның да ниеті екенін көрсетеді, — деді Мемлекет басшысы.

Бұдан бөлек, Мемлекет басшысы жасанды интеллектті реттеу мәселесін қозғады. Ол Қазақстанда цифрлық трансформацияның құқықтық негізі қаланғанын, «Жасанды интеллект туралы» заң мен Цифрлық кодекс қабылданғанын еске салды.

АДАМ КАПИТАЛЫ
ЕСКЕРУСІЗ ҚАЛМАЙДЫ

Мемлекет басшысы адам капиталына айрықша мән берді. Президенттің пікірінше, заманауи деректер орталығы, озық технологиялар өздігінен ешқандай нәтижеге кепіл бола алмайды. Ғалымдар, инженерлер, кәсіпкерлер болмаса, технологиялық серпіліс жасау мүмкін емес.

— Сондықтан біз білімді, білікті, жасампаз мамандар даярлайтын ұлттық ғылыми-инженерлік мектеп қалыптастыруымыз керек. Осы орайда жанадан ашылған Qazaq

AI Research University-ге айрықша міндет жүктеледі. Бұл оқу орны білім берумен қатар, өндіріс пен экономиканың сұранысына сай ғылыми зерттеулер жүргізуге тиіс. Осы мақсатпен жасанды интеллектті нақты салаларда қолдануға арналған AI+X моделі қолға алынып отыр. Оның мүмкіндігін өндіріс, энергетика, медицина, қаржы, мемлекеттік басқару жүйесінде тиімді пайдалану керек. Жалпы, бізге дайын өнім мен жаңа технология жасай алатын мықты, яғни нағыз білікті мамандар қажет, — деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаев жасанды интеллектті жауапкершілікпен қолдану мәдениетін ілгерілетудің маңызы зор екенін айтты.

— Жасанды интеллект — жаһандық құбылыс. Ешбір мемлекет оның әлеуетін жалғыз өзі толық пайдалана алмайды. Бізге халықаралық деңгейдегі білім алмасу, бірлескен зерттеулер, инвестициялар қажет. Технологиялық ынтымақтастық пен кадрлық әлеуетті дамытқан жөн. Қазақстан жасанды интеллектті бейбіт мақсатта, қауіпсіз әрі жауапкершілікпен ілгерілетуді дәйекті түрде қолдайды. Технология адамға қызмет етіп, өркениеттің катализаторы болуы керек. Біз осы ұстанымнан айнымаймыз, — деді Мемлекет басшысы.

Мемлекет басшысы сөз соңында Қазақстан жаңа технологиялық экономиканың берік негізін қалағанын айтты.

— Цифрландыру және жасанды интеллект жылының басты мақсаты — қол жеткізілген табыстарды әр азаматтың игілігіне айналдыру. Жаңа технологиялық дәуірде еліміздің лайықты орын алуына қажетті алғышарттар бар. Табысымыз терең білімге, батыл шешімдерге, прагматикалық тәсілдер мен жауапты іс-әрекетке байланысты болмақ. AI & Digital Bridge таланттар мен идеяларды біріктіріп, халықаралық ынтымақтастықты тереңдете түсетініне, өршіл жобаларды қолға алуға ықпал ететініне сенімдімін, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

БІРЛЕСКЕН ЖОБАЛАР ЖАЙЫН
ТАЛҚЫЛАДЫ

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев AI & Digital Bridge — 2026 халықаралық IT форумы аясында жасанды интеллект, цифрлық технология және роботты техника салаларындағы перспективті жобалар көрмесіне барды.

Мемлекет басшысына Qazaq AI Research University базасында жасалған AI-Enabled University моделі, Trusted Kazakhstan,

ALFA жобалары, Aitu ұлттық мессенджерінің жаңа функционалдық мүмкіндіктері көрсетілді. Бұдан бөлек, көрме қонақтары «Самұрық-Қазына» қоры мен Higgsfieldai компаниясының интеллектуалдық шешімдерімен және «Деректерді өңдеу орталығы алқабын» дамыту жоспарымен танысты.

Форум аясында Мемлекет басшысы NVIDIA компаниясының вице-президенті Рев Лебаредянмен жеке кездескенін айта кетейік. Кездесуде жасанды интеллект, цифрлық технологиялар және есептеу инфрақұрылымы салаларындағы ынтымақтастықты дамыту перспективасы талқыланды.

Қасым-Жомарт Тоқаев жасанды интеллекттің жаһандық экожүйесін қалыптастыруда NVIDIA компаниясының рөлі айрықша екенін айтты. Сонымен қатар жасанды интеллектті Қазақстан экономикасының басым салаларында қолдану аясын кеңейтудің маңызын атап өтті.

Мемлекет басшысы General Atlantic төрағасы және бас директоры Уильям Фордты қабылдады. Әңгімелесу барысында инвестициялық ынтымақтастық перспективасы, сондай-ақ елімізде технология секторы мен жасанды интеллект экожүйесін дамыту мәселелері талқыланды.

Президент Қазақстанда жаңа технологиялық экожүйе қалыптасып жатқанын айтты. Оның құрамына Astana Hub, Alem.AI халықаралық жасанды интеллект орталығы, Qazaq AI Research University кіреді.

Мемлекет басшысы БАӘ Энергетика және инфрақұрылым министрі Сухейл Әл-Мазруи мен Абу Даби әмірлігі Денсаулық сақтау департаментінің төрағасы, G42 International компаниясының бас директоры Мансур әл-Мансуримен кездесті.

Президент берік достық байланысқа, өзара сенімге, стратегиялық серіктестікке негізделген Қазақстан мен Біріккен Араб Әмірліктері арасындағы қарым-қатынас ерекше сипатқа ие екенін атап өтті. Сонымен қатар БАӘ Қазақстанның ірі шетелдік инвесторларының ондығына кіретінін айтты. 2025 жылы елімізге Әмірліктерден 1,64 миллиард доллар тікелей инвестиция тартылып, бұл көрсеткіш 3,5 есе ұлғайған.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ – ЖАҢА ДӘУІРДІҢ КЕЛБЕТІ

(Басы 1-бетте)

Президенттің пікірінше, AI-Sana бағдарламасы өндірістегі нақты міндеттермен тығыз байланысты болғаны жөн. Дарынды жасар экономиканы жаңғырту ісінде тәжірибе жинақтауы керек. Үкіметке жасанды интеллектті өнеркәсіпте пайдалану міндеттерін шешудің бірыңғай механизмін құру жөнінде тапсырма берілді.

Қасым-Жомарт Тоқаев тексерілген шешімдерді жаппай таратудың анық әрі онтайлы тетіктерін құру қажеттігіне назар аударды.

— Көптеген перспективті шешімдер пилоттық жоба сатысынан сәтті өткенімен, қосымша келісулер, қайталама сынақтар, күрделі сатып алу үдерістері мен заңнамалық шектеулер салдарынан аяқсыз қалады. Бұл кәсіпорындардың пайда табуына және әзірлеушілердің нарықта жол табуына кедергі келтіреді. Тиімді тәсілдерді коммерцияландырудың айқын тетігі болуы керек. Оны өндірістік жағдайы ұқсас кәсіпорындарда қайта сынақтан өткізудің қажеті жоқ. Ұтымды отандық шешімдерге де баса назар аударған дұрыс, — деді Мемлекет басшысы.

Президенттің пайымдауынша, жоғары сапалы өндірістік мәліметтер болмаса, жасанды интеллектті тиімді қолдану мүмкін емес. Ол кәсіпорындар өнді-

рістік мәліметтердің мол қорын жинақтағанымен, сапасы әркелкі әрі шашыраңқы күйде қалып отырғанын айтты. Мұндай деректердің көбі жасанды интеллект жүйелерінде қолдануға жарамсыз.

Сонымен қатар Мемлекет басшысы Қазақстан жасанды интеллектті дамытуға берік негіз қалағанын айтты. Ендігі міндет — осы әлеуетті экономикалық игілікке айналдыру.

Қасым-Жомарт Тоқаев жақында Президент Трамп пен ірі технологиялық компаниялар басшылары қол қойған жасанды интеллекттің озық технологияларын қауіпсіз әрі жауапкершілікпен дамыту туралы ерікті келісімнің стратегиялық салмағына назар аударды.

— Дер кезінде көтерілген осы маңызды бастаманы құптаймын.

Жасанды интеллектке қатысты қауіп-қатерлер ешқандай шекараға бағынбайтынын бәрі түсінеді. Сондықтан мемлекеттер мен бизнес қауымдастық тарапынан үйлесімді әрекет қажет. Вашингтонда қол қойылған келісімді сарапшылар мұқият зерделеген соң мүдделі мемлекеттер жасанды интеллект саласын жаһандық деңгейде реттейтін үлгі ретінде қарастыруына болады. «Вашингтон моделі» БҰҰ аясындағы халықаралық келісімге негіз болуға лайық деп ойлаймын. Қазақстан жасанды интеллектті қауіпсіз әрі жауапкершілікпен дамытуды қолдайды. Осы орайда аталған мәселе бойынша сындарлы халықаралық диалог жүргізуге алаңсына аламыз. Кенес іс жүзінде маңызды екенін көрсетті. Сондықтан Кеңес мүшелерінен қысқа мерзім ішінде Қазақстанның

осы салаға қатысты халықаралық бастамасына нақты ұсыныс беруді сұраймын. Ортақ ұстаным биыл желтоқсан айында Майамиде өтетін G20 саммитінде таныстырылады, — деді Мемлекет басшысы.

Мемлекет басшысы қолданбалы ғылымды күшейтуге үндеді. Ол Кеңестің осыған дейінгі отырысында ЖИ саласына маманданған зерттеу университетін құру туралы шешім қабылданғанын еске салды.

— Qazaq AI Research University жоғары санатты мамандар даярлайтын орталық қана емес, қолданбалы зерттеулер жүргізетін жетекші алаңдардың бірі болуға тиіс. Оның бүкіл ғылыми-зерттеу бағдарламасы экономикалық дамудың нақты қажеттіліктеріне бейімделуі керек. Бұл үшін өнеркәсіп саласындағы жасанды интеллектке қатысты өзекті міндеттер тізімін жанартып отырамыз. Аталған істе бюрократияға жол беруге болмайды. Мұндай міндеттерді өндірістің алдыңғы шебінде жүрген инженерлер, технологтар, шеберлер мен операторлар анықтауы қажет. Қай жерде шығын барын, қандай құрылғы тоқтап тұрғанын, қай тұста олқылықтар орын алып, қатерлер пайда болғанын осы мамандар біледі. Осылайша, басшылық өндірістегі проблемалардан жан-жақты хабардар болады. Ал бұл, өз

кезегінде, жасанды интеллектті қай жерде, қалай пайдалану жолын белгілеуге көмектеседі. Qazaq AI Research University, сондай-ақ басқа да университеттер мен ғылыми-зерттеу институттары осы тізімді басшылыққа алуға тиіс. Сонда ғана ғылым мен өндіріс арасында тікелей байланыс орнайды. Үкіметке ұлттық компаниялармен және жеке бизнеспен бірге индустриядағы өзекті ЖИ-міндеттерді айқындау және ұдайы жаңарту тәртібін әзірлеуді тапсырамын, — деді Президент.

Бұдан бөлек, Президент Sinovation Ventures және 01.ai компанияларының бас директоры Ли Кай-Фуды қабылдады. Қасым-Жомарт Тоқаев Ли Кай-Фу сарапшы ретінде Қазақстанның жасанды интеллект пен цифрлық трансформацияны дамыту бағытындағы ұстанымдарын қалыптастыруға зор үлес қосқанын атап өтті.

Мемлекет басшысы Үкімет Ли Кай-Фудың ұсынымдарына және озық халықаралық тәжірибеге сүйене отырып, орта білім беру жүйесіне жасанды интеллектті енгізу жобасын іске асыруға кіріскенін айтты. Кездесуде Мемлекет басшысына жасанды интеллект және цифрлық трансформация саласындағы бірқатар бастама таныстырылды.

ЖАСАМПАЗДАР БАС ҚОСҚАН БІРЕГЕЙ ЖОБА

Қасым-Жомарт Тоқаев Astana AI Film Festival халықаралық кинофестивалінің ашылу салтанатына қатысты.

Мемлекет басшысы Astana AI Film Festival жасанды интеллект қолданған фильмдердің бірінші халықаралық байқауында сөз сөйлеп, аталған фестивальдің ерекшелігін атап өтті.

— Astana AI Film Festival — ізденімпаз, білімпаз, жаңашыл, жасампаз азаматтар сыңға түсетін, бұрын-соңды болмаған бірегей жоба. Бұл — ұшқыр ой мен тың бастамалардың бәсекесі. Қазіргі заман — білім мен ғылымның және озық инновацияның дәуірі. Жасанды интеллект әлем экономикасының барлық саласына түбегейлі өзгерістер әкелуде. Бір сөзбен, технологиялық ілгерілеу, яғни прогресс жаппай жаһандық сипатқа ие болды, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Мемлекет басшысының айтуынша, осы бірегей жоба — еліміздегі креативті индустрия саласының қарқынды дамуының жарқын көрінісі. Қазақстан бұл бағытта біртұтас экожүйе құру үшін нақты шаралар қабылдап жатыр. Сонымен қатар дарынды азаматтарға жан-жақты қолдау көрсетіледі.

Президент жасанды интеллектің жауапкершілікпен қолданудың өзектілігіне тоқталды.

— Технология бұрын-соңды болмаған қарқынмен дамып жатқан тұста саясаткерлер, ғалымдар мен сала көшбасшылары

жасанды интеллект мүмкіндіктерінің және оны бақылаусыз қолданудың қатері арта түскеніне аландаулы. Бір анығы, бұл үдерісті тоқтату мүмкін емес. Менің ойымша, оған ешкімнің таласы жоқ. Адамзат тарихында Прометей алауы өркендеудің нышаны болумен қатар дүлей күш ретінде де қарастырылды. Ядролық энергетикаға қатысты да осы мысалды келтіруге болады. Сондықтан ең әуелі қауіпсіздікке баса назар аударып, жасанды интеллектті дамыту мен жауапкершілікпен қолдану ережесін әзірлегеніміз жөн. Бұл өскелең ұрпақтың алаңсыз келешегі үшін қажет. Болашақ технологиясының зор шығармашылық әлеуетін игілікке жарату үшін қолдан келгенін

бәрін жасауымыз керек. Бүгінгі фестивальдің басты идеясы да осы, — деді ол.

Қасым-Жомарт Тоқаевтың пікірінше, жасанды интеллекттің тың мүмкіндіктері жастардың әлеуетін арттыруға жол ашады.

— Қазіргі таңда шағын шығармашылық ұжымдар үлкен студиялармен бәсекелесе алады. Шығармашылық адамдары мен түсірілім топтары үшін фильм түсіруде продюсерлік компаниялардың табалдырығын тоздырып, демеуші іздеудің қажеті жоқ. Нарыққа шығудың жолы әлдеқайда жеңілдеді. Бұл бір жағынан бәсекелестікті арттырып, екінші жағынан талантты адамдардың өзін танытуына мүмкіндік береді. Осы оң өзгерістерді креативті қауымдас-

тықты біріктіру жолында тиімді пайдалануымыз керек. Әрине, жасанды интеллект асқан дарын иесімен шендесе алмайды, дегенмен ғұмырын шығармашылыққа арнаған адамдар үшін таптырмайтын көмекші, — деді Президент.

Мемлекет басшысы Astana AI Film Festival халықаралық байқауының талантты әрі мақсатшыл жандарға тың мүмкіндік сыйлап, әлемдік креативті индустрияны ілгерілетуге септігін тигізетініне сенім білдірді.

— Астана төрінде осындай жаһандық ауқымдағы іс-шараның өтуі кездейсоқ емес. Қазақстан — жастардың елі, халқымыздың орташа жасы — 33 жас. Мен Қазақстан жастарын білімге ұмтылатын, жаңалыққа құштар, озық ойлы азаматтар деп санаймын. Жалпы да, алысқа да мейіріммен қарау, ешкімді бөліп-жармау — халқымыздың бойында бар асыл қасиет. Мұны әлем жұртшылығы да жақсы біледі және мойындайды деп ойлаймын. Мәселен, бүгінгі фестивалге әлемнің 125 елінен 8 мыңнан астам өтінім келіп түсті. АҚШ, Үндістан, Қытай, Оңтүстік Корея, Ұлыбритания, Индонезия, Жапония, Бразилия, Франция және өзге де ел азаматтары өз жұмысын жолдады. Осы тұста қазылар алқасының құрамында әлемге әйгілі өнер және технология саласының мамандары бар екенін айрықша атап өткім келеді. Мен бүгін баршаңызға ерекше алғыс айтамын. Осы байқаудың арқасында қатысушылар өзара тәжірибе алмасып, болашақта бірлескен жобаларды жүзеге асырады деп сенемін, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

ҚҰРЫЛТАЙ

ҚҰРЫЛТАЙ ТӨРАҒАСЫ ТүркПА БАС ХАТШЫСЫМЕН КЕЗДЕСТІ

Құрылтай Спикері Айбек Дәдебай Түркі мемлекеттері Парламенттік ассамблеясының (ТүркПА) Бас хатшысы Рамиль Гасанды қабылдады. Тараптар Құрылтай мен ТүркПА арасындағы ынтымақтастықтың басым бағыттарын талқылады.

Кездесуде Айбек Дәдебай тағым айында өткен Құрылтай сайлауындағы ТүркПА бақылаушылар миссиясының жұмысына ризашылығын білдірді. Сондай-ақ Құрылтай бауырлас түркі елдерінің парламенттерімен тығыз қарым-қатынас жасау дәстүрін жалғастыратынын айтты.

— Түркі мемлекеттері арасындағы ынтымақтастық пен әріптестік байланысқа Қазақстан ерекше басымдық береді. Бұл туралы Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев үнемі айтып жүр. Біз — бауырлас халықпыз, тарихымыз бен мәдениетіміз ортақ. Осы байланыстарды одан әрі нығайта түсуіміз керек. Біздің елдеріміздің парламентшілері мұны жақсы түсініп, түркі бірлігін нығайтуға зор үлес қосып келеді. Бұл ретте ТүркПА-ның түркі интеграциясындағы алатын орны ерекше, — деді Айбек Дәдебай.

Өз кезегінде Рамиль Гасан Айбек Дәдебайды Құрылтай Төрағасы қызметіне сайлануымен

құттықтап, парламенттердің мемлекетаралық саясатты жүзеге асыруда маңызды рөл атқаратынына тоқталды. ТүркПА Бас хатшысы Қазақстанда жүргізіліп жатқан Президент реформаларының бағытын жоғары бағалап, оның Қазақстан қоғамының игілігін арттыруға және еларалық қатынастарды дамытуға ықпалы зор екенін айтты.

Әңгіме барысында Құрылтай Спикері жақында Қазақстанның ТүркПА ұйымына төрағалық ету мерзімі аяқталатынына тоқталды. Ол сонымен қатар қазан айында Бішкекте өтетін Ассамблеяның 15-ші Жалпы отырысының маңыздылығын атап өтіп, оның нәтижесі Ұйым шеңберіндегі ынтымақтастық пен өзара нақты іс-қимылды одан әрі нығайтуға қосымша серпін беретініне сенім білдірді.

Кездесуге қатысушылар сондай-ақ ТүркПА жұмысы мен парламенттер желісі бойынша алдағы іс-шараларға қатысты бірқатар ұйымдастыру мәселелерін талқылады.

МЕМЛЕКЕТТІК НАГРАДАЛАР ТУРАЛЫ ЗАҢ ЖОБАСЫН ҚАРАЙДЫ

Құрылтай Спикері Айбек Дәдебайдың төрағалығымен өткен Бюро отырысында Құрылтайдың алдағы отырысының күн тәртібі белгіленді. Қазақстан Республикасының мемлекеттік наградалары туралы, Ресеймен арадағы мұнай және мұнай өнімдерін жеткізу саласындағы ратификациялық құжат, Сербиямен әскери-техникалық ынтымақтастық туралы ратификациялық заң жобасы қарауға шығарылады.

Құрылтайдың алдағы отырысының күн тәртібіне «Қазақстан Республикасының мемлекеттік наградалары туралы» Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасы енгізілді. Аталған құжатты Мемлекет басшысының тапсырмасын орындау мақсатында Құрылтай депутаттары әзірлеген.

Заң жобасында еліміздің қайраткер азаматтарының еңбегін бағалауға бағытталған екі жаңа ерекшелік белгісін енгізуді көзделіп отыр. Олар — отандық музыка өнерін дамытудағы ерекше еңбегі үшін берілетін «Шәмші Қалдаяқов» медалі және бейнелеу өнері саласындағы үздік туындылары үшін табысталатын «Қазақстанның еңбек сіңірген суретшісі» құрметті атағы.

Сонымен қатар, «2010 жылғы 9 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Ресей Федерациясының Үкіметі арасындағы Қазақстан Республикасына мұнай және мұнай өнімдерін жеткізу жөніндегі сауда-экономикалық ынтымақтастық туралы келісімнің қолданылуын қайта бастау және

оған өзгерістер енгізу туралы хаттаманы ратификациялау туралы» заң жобасы бірінші оқылымда қаралады.

Бұған қоса, депутаттар назарына екінші оқылымдағы Қазақстан мен Сербия Үкіметтері арасындағы әскери-техникалық ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялау ұсынылып отыр. Келісімнің мақсаты — тараптар арасында тең құқылық қағидат негізінде өзара тиімді әскери-техникалық ынтымақтастық орнату және оны дамыту.

Құрылтай отырысының күн тәртібіне I шақырылымдағы Қазақстан Республикасы Құрылтайының жанындағы мәслихаттармен өзара іс-қимыл жөніндегі кеңес құру мәселесі енгізіледі.

Құрылтайдың бірінші сессиясының ашылуында Мемлекет басшысы азаматтардың тағдыры мен өміріне қатысты заңдар жан-жақты қарастырылып, кеңінен талқылануы қажет екендігін атап өткен болатын. Өңірлердің өкілетті органдары — мәслихаттармен байланыс орнату үшін Құрылтай жанындағы Мәслихаттармен өзара іс-қимыл жөніндегі кеңес құру — осы міндеттердің маңыздылығын ескере отырып ұсынылып отыр.

Кеңестің негізгі міндеті — мәслихаттардың заңдарды әзірлеуге тұрақты түрде қатысуын қамтамасыз ету және олардың жергілікті жерлерде қолданылуы барысы бойынша кері байланыс орнату. Заңдардың құқық қолдану практикасына мониторинг жасау, өңірлерге ортақ проблемаларды жинақтау және заңнаманы жетілдіру бойынша ұсыныстар дайындау, оңтайлы өңірлік практикаларды зерделеу мен тарату басым бағыттар ретінде қарастырылады.

Бюро отырысында сондай-ақ I шақырылымдағы Қазақстан Республикасының Құрылтайында депутаттық сауалдармен жұмысты ұйымдастыру қағидалары бекітілді. Құжат барлық кезеңдерде депутаттық сауалдарды сүйемелдейтін бірыңғай және ашық регламентті белгілеу арқылы олардың нәтижелілігін арттыруға бағытталған. Сонымен қатар Құрылтайдың цифрлық талдамалық құралдары, соның ішінде жасанды интеллект технологиялары арқылы құжат дайындауды және жауаптардың толықтығын тексеруді автоматтандыру көзделіп отыр.

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

ҚАРИЯЛАРҒА ҚҰРМЕТ КӨРСЕТІЛЕДІ

Халықаралық қарттар күніне орай елімізде 1-4 қазан аралығында «Үш ұрпақ – ортақ мұрат» республикалық фестивалі өтіп жатыр. «Әділет» партиясы ұйымдастырған бағдарлама аясында 3,5 мыңнан астам адам қатысатын 20 іс-шара жоспарланған.

Астанадағы «Жетісу» саябағында өткен орталық шарада «Әділет» партиясы төрағасының орынбасары Ержан Жылқыбаев үлкенге құрмет мерекелік күндермен шектелмеуі тиіс екенін атап өтті.

— Еліміздің бүгінгі жетістіктерінің негізін аға буын қалады. Оның артында ондаған жылдық еңбек, білім мен мол өмірлік тәжірибе тұр. Біздің міндетіміз — осы байланысты үзбеу. Жастар өз таымын біліп, үлкендердің еңбегін құрметтеп, тәжірибесін бойына сіңіруі керек. Ал аға буын қоғам өміріне белсенді араласуын жалғастырғаны маңызды. Ұрпақтар сабақтастығы құрмет, жауапкершілік, еңбекқорлық, ынтымақ пен отансүйгіштік сияқты ортақ құндылықтарымызды нығайтады, — деді Ержан Жылқыбаев.

Фестиваль аясында дәстүрлі концерттермен шектелмей, әр өңірде түрлі буын өкілдері бас қосатын ашық алаңдар ұйымдастырылып келеді. Қатысушылар спортпен шұғылданып, ұлттық ойындар ойнайды, шығармашылық кездесулер өткізіп, тәжірибе алмасады. Мәселен, Шымкенттегі Белсенді ұзақ өмір сүру орталығында 30-ға жуық қария шахмат, дойбы, бильярд және үстел теннисінен жарысты. Павлодарда еңбек ардагерлері арасында бильярдтан турнир өтті. Оған Павлодар мен Ақтоғайдан келген 65-88 жас аралығындағы 17 адам қатысты.

Фестивальдің тағы бір бағыты — ұрпақтар диалогы. Қатысушылар отбасы, тәрбие, еңбек пен жауапкершілік, ұлттық дәстүрлер және кейінгі ұрпаққа аманат етілу-

ге тиіс құндылықтар туралы пікір алмасады. Айталық, «Цифрлық ата, цифрлық әже» алаңында жас волонтерлер қарттарға цифрлық сервистерді қолдануды үйретіп, интернеттегі қауіпсіздік пен алаяқтықтан қорғану жолдарын түсіндіреді. Ал «Болашаққа бағдар» алаңында қатысушылар келер ұрпаққа арнап тілектерін жазып, бейнеүндеу жолдайды.

Фестиваль бағдарламасына тоғызқұмалақ, асық ату, дәстүрлі қолөнермен танысу және бірлескен шығармашылық қойылымдар да енген. Астанада 65-81 жас аралығындағы өнерпаздардан құралған «Есіл толқындары» халықтық ардагерлер ансамблі өнер көрсетті. 2017 жылы құрылған ұжым Қазақстанның әр өңірінде гастрольдік сапармен концерттер өткізеді. Фестивальге аға буын өкілдері мен жастар, депутаттар, партия белсенділері және волонтерлер қатысып жатыр. Өңірлердегі іс-шараларды ұйымдастыруға партияның «Жастар Рухы» жастар қанаты мен «Жас Ұлан» ұйымы да атсалысып жүр.

Аға буын өкілдерін қолдау — «Әділет» партиясының 2026-2031 жылдарға арналған сайлауалды бағдарламасындағы басым бағыттардың бірі. Бағдарламада белсенді ұзақ өмір сүру орталықтарын дамыту, ауруларды ерте анықтау мен ұзақ мерзімді күтім жүйесін жетілдіру көзделген. Сондай-ақ тәжірибелі зейнеткерлерді тәлімгерлікке, волонтерлікке және қоғамдық жұмыстарға тартуға мән беріледі.

ШЫНЫҚҚАН ШЫМЫР БОЛАР

«Әділет» партиясының қалалық филиалы партия жастар қанатымен бірлесіп ашық аспан астындағы таңғы ортақ жаттығу ұйымдастырды. Шараға студенттер, спортпен енді шұғылдана бастаған адамдар, блогерлер мен белсенділер қатысты.

Студенттермен бірге танымал қонақтар да жаттығу жасады. Жастарға IBO нұсқасы бойынша бокстан әлем чемпионы Жаңқош

Тұрапов, Nomad Fighting аралас жекпе-жек лигасының президенті Мұхамеджан Қонысбеков, BARYS спорт қауымдастығының негізін

қалаушы Диас Абдулякимов және қалалық күрес федерациясының вице-президенті Данияр Охапов қолдау көрсетті. Ал кәсіби бокс бапкері Әлішер Ертай мен ММА спортшысы Жұман Жұмабеков қатысушыларға жаттығу өткізді. Олардың жетекшілігімен мыңдаған адам бір мезетте жаттығу жасады.

Бағдарламаның ерекше сәті — полиция кинологтары қызметтік иттердің дағдыларын көрсетуі болды. Жаттығудан кейін құқық қорғау органдары мен білім беру саласының өкілдері жастармен құқықтық жауапкершілік, қауіпсіздік және жат әдеттердің зияны туралы әңгімелесті. Бірлескен жаттығу түрлі мамандық иелері мен әр жастағы қала тұрғындарын ортақ мақсат төңірегінде топтастырып, жастар арасында салауатты өмір салтына деген сұраныс жоғары екенін көрсетті.

«Әділет» партиясы Республикалық қоғамдық қабылдау алаңында Құрылтай депутаты, партия фракциясының мүшесі Ербол Данағұлов азаматтарды қабылдады. Тұрғындар депутатқа онлайн және офлайн форматта ұсыныс-тілектерін жеткізді.

АЗАМАТТАР ӨТІНІШІ ТЫҢДАЛДЫ

Қабылдау барысында алаяқтық фактісіне, жеке сот орындаушыларының заңсыз әрекетіне және құқық қорғау органдарының жұмысына қатысты мәселелер көтерілді. Ал онлайн қабылдау барысында алматылық тұрғын құс шаруашылығын дамыту және жалақыны өсіру мәселесіне қатысты өтінішпен жүгінсе, елордалық азамат балалар үйінде тәрбиеленгенін айтып, биологиялық ата-анасын табуға көмектесуді сұрады.

Қабылдауға өтініш айтып келген азаматтың бірі — Астана қаласының тұрғыны Болюсбек Құсайынов. Ол баласының серіктесімен бірге кәсіп бастап, кейін алаяқтарға алданып қалғанын айтып шағымданды. Айтуынша, бұл мәселе бойынша құқық қорғау органдарына 2009 жылдан бері жүгініп ке-

леді. Отбасының ақшасын алдап алған азамат өзге мемлекетке көшіп кеткен. Аталған факті бойынша қылмыстық іс қозғалғанымен материалдық шығын әлі өтелмеген, тіпті қылмыстық іс бойынша түпкілікті шешім де қабылданбаған.

Ал елорда тұрғыны Сергей Тарабрин жеке сот орындаушылардың заңсыз әрекетіне қатысты шағымданды. Оның айтуынша, сот орындаушылары екі некеден туған балаларға төленетін алиментті дұрыс есептемей отыр. Осы мәселені заң аясында шешуді сұрады.

Қабылдау аясында келіп түскен барлық өтініш назарға алынды. Қосымша қарауды қажет ететін және уәкілетті мемлекеттік органдардың араласуын талап ететін мәселелер депутаттың жеке бақылауында болады.

АҒА БУЫНДЫ АРДАҚТАДЫ

Халықаралық қарттар күні қарсаңында Қазақстанның барлық өңірінде «Әділет» партиясының жастар қанаты ұйымдастырған «Ардагерлерді ардақтайық» атты ауқымды акция өтіп жатыр. Бастама бір мезетте 17 облыс пен республикалық маңызы бар 3 қаланы қамтыды.

Акцияға қатысушы жастар саны 2 мыңға жуықтап, олар ардагерлерге, жалғызбасты қарттарға және қарттар үйлерінің тұрғындарына барып, көңілдерін аулап келеді. Олар бүгінге дейін 600-ден астам қарияның үйінде болып үлгерген. Жас белсенділер әр өңірде қарт адамдарға үй шаруасына көмектесіп, еңбек ардагерлері мен тыл еңбеккерлерінің үйлеріне барып, олармен кездесулер және мәдени іс-шаралар ұйымдастырды. Кездесулер барысында ардагерлер жастарға өздерінің өмір жолы туралы

әңгімелеп, естеліктерімен және тәжірибелерімен бөлісті. Әңгіме еңбек, жауапкершілік, білім, үлкенге құрмет және кейінгі ұрпаққа жеткізу маңызды құндылықтар төңірегінде өрбіді.

Ұйымдастырушылардың айтуынша, «Ардагерлерді ардақтайық» акциясы Халықаралық қарттар күніне арналған іс-шаралармен ғана шектелмейді. Жыл бойы еліміздің барлық өңірінде кездесулер, атаулы көмек көрсету және бірлескен бастамалар жалғасын табады.

Бетті дайындаған Бекбол АМАНГЕЛДІ

КӨКЕЙКЕСТІ

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Қазақстанда пайдаланылмай жатқан ауыл шаруашылығы жерлерін мемлекетке қайтару жоспары мерзімінен бұрын орындалды. Бірақ миллиондаған гектарды қайтару жер мәселесінің шешілгенін білдірмейді. Ендігі міндет – сол алқаптарды ел игілігіне жаратып, топырақтың құнарын сақтау. Зерттеу нәтижесінде 2,7 млн гектар жердің тозғаны анықталуы бұл жұмыстың қаншалықты маңызды екенін көрсетіп отыр.

А **Кәмила ДҮЙСЕН**

Әрине, мемлекетке қанша гектар жер қайтарылғанын білу маңызды. Бірақ ауылдағы жұрт үшін сол жердің пайдасын көру одан да маңыздырақ. Мал жаятын өріс кеңейді ме, егін егемін деген шаруаға жер тиді ме? Түптеп келгенде, жұртты қызықтыратыны – осы. Сондықтан қайтарылған алқаптың көлемімен бірге, оның кімге берілгеніне, қалай пайдаланылып жатқанына және топырағының жағдайына да қарау керек.

Ауыл шаруашылығы министрлігі Жер ресурстарын басқару комитетінің төрағасы Мұрат Теміржановтың сөзінше, бүгінде пайдаланылмай жатқан немесе заңсыз берілген жерді қайтарумен бірге, оны қайта бөлу, жерін игеріп отырған шаруалардың құқығын қорғау және топырақтың жағдайын бақылау жұмыстары жүргізіліп жатыр.

Биылғы нәтиже, расында, жоспардан жоғары. Жыл басынан бері мемлекетке пайдаланылмаған немесе заң талаптарын бұза отырып берілген 1,2 млн гектар ауыл шаруашылығы жері қайтарылған. Жылдық жеке 1 млн гектар еді. Яғни жоспар 200 мың гектарға, басқаша айтқанда, 20 пайызға асыра орындалды. Дегенмен ме-

ҚАЙТҚАН ЖЕРДЕ ҚАЙЫР БАР МА?

жеге жеттік деп бақылау тоқтаған жоқ: жерді пайдалану талаптарының сақталуын тексеру жалғасып жатыр.

Биыл аумақтық бөлімшелер мыңнан аса жоспардан тыс тексеру жүргізіп, 1 млн гектардан астам жердің пайдаланылуын қараған. Нәтижесінде, жер пайдаланушыларға заңбұзушылықтарды жою жөнінде 715 нұсқама берілген. Олар қамтитын аумақ – 884 мың гектар. Ал тағы 211 мың гектарды мәжбүрлеп алып қоюға қатысты істер өзінше сотта қаралып жатыр.

Мұның бәрін мемлекетке қайтарылған жер деп есептеуге болмайды. Нұсқама алған жер пайдаланушы анықталған кемшілікті түзетуге тиіс. Ал сотқа жеткен жер телімдерін алып қою мәселесі бойынша шешім әлі шыққан жоқ. Яғни тексерілген, заңбұзушылық анықталған және мемлекетке қайтарылған жердің әрқайсысы – бөлек көрсеткіш.

АУЫЛДЫҢ ӨРІСІ КЕҢЕЙЕ ТҮСПЕК

Жалпы, ауыл шаруашылығы жерлерін қайтару жұмысы 2022 жылы басталған. Министрлік мәліметінше, содан бері мемлекет меншігіне 15,5 млн гектар өткен. Аз аумақ емес. Енді осы жердің қаншасы қайта игеріліп, ауылдағы жұрттың қажетіне жарап жатыр?

«Мәселе жерді мемлекетке қайтарумен ғана шектелмейді. Негізгі мақсат – қайтарылған жерлерді одан әрі тиімді пайдалану, олардан нақты нәтиже алу

және ең алдымен ауыл тұрғындары мен ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілердің қажеттілігін қамтамасыз ету», – деп атап өтті Мұрат Теміржанов.

Ал қайтарылған жерлер кімге беріліп жатыр? Биылғы 1 қыркүйектегі мәлімет бойынша, бұрын мемлекетке өткен ауыл шаруашылығы алқаптарының 13,5 млн гектары қайта бөлінген. Соның 5,5 млн гектары ауыл тұрғындарының мал жаюына ортақ пайдалануға берілді. Қалған 8 млн гектарды ауыл шаруашылығы өндірушілері конкурс арқылы алған.

Расымен де, жайылымның көбейгені – ауылдағы ағайын үшін жақсы жаңалық. Дегенмен оның елді мекеннен қаншалықты алыс жатқаны, мал айдап баруға қолайлылығы, шөбінің шығымы да маңызды. Қағаз жүзінде жер жеткілікті болғанымен, ауылдан шалғай немесе оты жұтаң өріс мал ұстаған жұрттың қажетін өтей қоймасы анық.

Өңірлер бұл мәселені әртүрлі жолмен шешіп жатыр. Бір жерде жайылым тұрғындардың пайдалануына бекітілсе, енді бірінде оны пайдалану құқығы беріледі. Елді мекеннің шекарасын кеңейту, жерді резервке қою тәсілдері де қолданылып келеді. Бұған қоса, көлемі 10 мыңнан 50 мың гектарға дейінгі ірі алқаптарды игеруге де басымдық берілмек. Билік мұндай жерлерді шаруашылық айналымына қосу арқылы өндірісті ұлғайтып, ауылда тұрақты жұмыс орындарын ашуды көздейді.

ЖЕР БӨЛҮДІҢ ЖАҢА ЖОЛЫ

Бұдан былай жерді қайта бөлудің тәртібі де өзгермек. 2027 жылғы 1 қаңтардан бастап ауыл шаруашылығы аумақтарын беру конкурстарын толық электронды форматқа көшіру жоспарланған. Жаңартылған жүйе іске қосылғанға дейін Ақмола және Жетісу облыстарында сынақтан өтеді.

– Электронды конкурстар өткізу адам факторының ықпалын жоюға және жер комиссияларының жұмысынан бас тартуға мүмкіндік береді. Жаңартылған цифрлық жүйені техникалық сынақтан өткізу және оның мүмкіндіктерін бағалау нормалар ресми

алқаптың кімге тиесілі болғаны қаншалықты маңызды болса, құнарын сақтау да соншалықты қажет. Биыл 7 млн гектарда топырақ зерттеліп, 7,5 млн гектардың өсімдік жамылғысына геоботаникалық зерттеу жүргізілген. Бұған қоса, 4 млн гектар агрохимиялық зерттеумен қамтылған. Ал 53,5 млн гектар жер цифрлық тәсілмен бағаланған.

Әрине, бұл сандардың бәрін қосып, осынша жер толық зерттелді деуге келмейді. Өйткені әр зерттеудің мақсаты мен әдісі бөлек, қамтыған аумақтары да қабаттасуы мүмкін. Мәселен, цифрлық бағалау жүргізілген жердің бәрінен топырақ үлгісі алынды деген сөз емес. Сондықтан қанша гектар қамтылғанымен қатар, кандай мәлімет алынғанына да қараған жөн.

Зерттеу барысында қалпына келтіруді қажет ететін 2,7 млн гектар тозған жер анықталған. Демек, жердің бос жатпағаны көңілді жұбатуға жеткіліксіз. Егін егіліп, мал жайылып жүрген алқаптың да құнары кеми беруі мүмкін. Түптеп келгенде, жерді игерудің нәтижесін одан алынған өніммен бірге, топырақтың қаншалықты сақталғанына қарап бағалау керек.

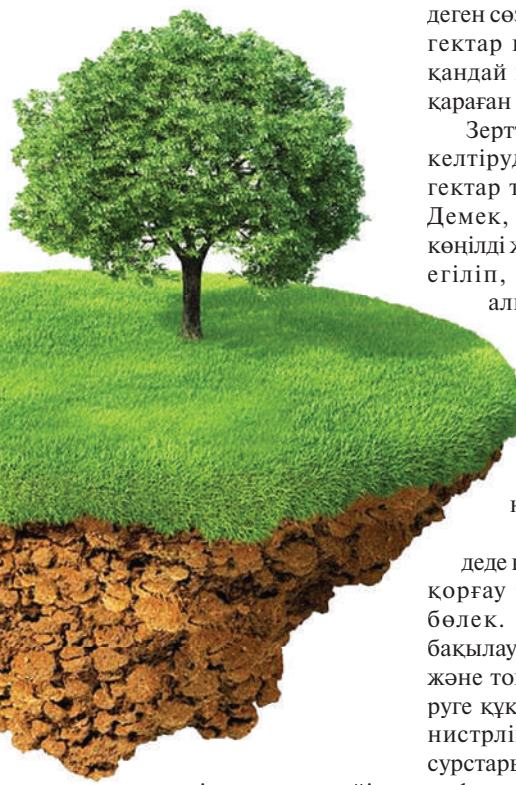
Осы тұста биылғы шілдеде күшіне енген «Топырақты қорғау туралы» заңның орны бөлек. Заң жердің жағдайын бақылауға, тозудың алдын алуға және топырақты қалпына келтіруге құқықтық негіз береді. Министрлік бұл жұмысты жер ресурстарын басқарудың бірыңғай цифрлық жүйесімен ұштастыруды көздеп отыр.

Дегенмен тозған жерді анықтап, есепке алумен іс бітпейтіні түсінікті. Енді сол 2,7 млн гектарда қандай жұмыс атқарылады? Зерттеу қорытындысы жерді қайта бөлгенде ескеріле ме? Жиналған мәліметтің пайдасы, сайып келгенде, осы шешімдерден көрінуі тиіс. Әйтпесе, топырақтың тозғанын біліп отырып, оны қалпына келтіруді кейінге ысыра берсек, жерді қайтарғанымызбен, құнарын жоғалтып алуымыз мүмкін.

Ауыл шаруашылығы жерлерін жеке меншікке беру мәселесінде де өзгеріс әзірленіп жатыр. Қолданыстағы мораторий 2026 жылы аяқталады. Билік оны 2031 жылдың соңына дейін ұзартуды көздейтін түзетулер дайындаған. Алайда заңнамалық рәсімдер аяқталмайынша, мораторий ұзартылды деп айтуға болмайды.

Осы жағдайда шаруалардың мемлекеттік ауыл шаруашылығы аумақтарына қол жеткізуінің негізгі тетігі жер пайдалану құқығы болып қала береді. Ал 2027 жылдан жоспарланған электронды конкурстар осы құқықты беру тәртібін өзгертпек.

Қазақстандағы жер реформасының келесі нәтижесі қайтарылған гектар санынан кеңірек болуға тиіс. Халыққа берілген жайылымның қолайлылығы, жаңа алқаптағы өндіріс, ауылда ашылған тұрақты жұмыс және тозған топырақтың қалпына келуі – ел күтетін өзгерістер осылар.

күшіне енгенге дейін Ақмола және Жетісу облыстарындағы пилоттық жоба аясында жүргізіледі, – деді Мұрат Теміржанов.

Енді мемлекеттік жер алуға ниетті шаруа конкурсқа электронды жүйе арқылы қатысады. Мұндағы мақсат, әрине, түсінікті: жер бөлуді ашық өткізіп, адам ықпалын азайту. Дегенмен бәрі жүйенің қалай жұмыс істейтініне байланысты. Сондықтан сынақ барысында оның қолайлылығы тексеріліп, кем-кетігі болса, толық іске қосылғанға дейін түзетілуі керек.

Жерді қайтарудың да ескеретін тұсы бар. Өйткені алқапты бос қалдырған адам мен оған қаржы құйып, шаруасын жүргізіп отырған азаматқа бірдей қарауға болмайды. Осы мәселе бойынша арнайы жұмыс тобы құрылып, әдістемелік ұсынымдар әзірленген.

Онда шаруаның жерді пайдалану міндеттерін адал атқарып жүргенін қандай өлшемдермен бағалау керектігі, мемлекеттік органдардың бірлесіп жұмыс істеу мерзімдері және жер пайдалану құқығын ұзарту тәртібі көрсетілген. Яғни шешім қабылдағанда шаруаның еңбегі де, жерге салған қаражаты да ескерілуге тиіс. Ендігі мәселе – осы талаптардың іс жүзінде қалай орындалатынында.

ТОЗҒАН АЛҚАП КҮТІМГЕ ЗӘРУ

Жерді қайтарып, қайта бөліп жатырмыз. Ал оның топырағы қандай күйде? Шын мәнінде,

ДАМУ

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

ҚАЗАҚСТАН – ДАНИЯ: ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ НЫҒАЯ БЕРМЕК

Алматы облысының орталығы Қонаев қаласында Қазақстан мен Дания арасындағы сауда-экономикалық және инвестициялық ынтымақтастықты дамытуға арналған бизнес-форум өтті. Форумда тараптар өзара іскерлік байланысты кеңейту, жаңа жобаларды жүзеге асыру және екі ел бизнесі арасындағы серіктестікті жандандыру мәселелерін талқылады.

Алтынай БАУЫРЖАНҚЫЗЫ,
Алматы облысы

Жиында арнайы сөз алған Алматы облысының әкімі Шыңғыс Әрінов өңірде инвесторлар мен кәсіпкерлер үшін қажетті жағдай жасалып жатқанын алға тартты. Оның сөзінше, қазір мұнда аумағы 9 мың гектар болатын 22 индустриялық аймақ құрылып жатыр. Олардың жалпы инвестициялық портфелі шамамен 1 трлн теңге. Агроөнеркәсіп саласында да жалпы құны 1,3 трлн теңгеден асатын 44 инвестициялық жоба бар. Қазіргі кезеңде аймақта ет пен сүтті, астық пен майлы дақылдарды, жеміс-

жидек пен көкөністі терең өңдеуге басымдық беріліп отыр.

— Биылғы сегіз айда Алматы облысына 747 млрд теңгеге жуық инвестиция тартылған. Бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 13,4 пайызға көп. Қазір жалпы құны 7,1 трлн теңге болатын 293 инвестициялық жоба іске асырылып жатыр. Сонымен қатар аумағы 98 мың гектар болатын Alatau арнайы экономикалық аймағы дамып келеді. Алатау қаласын өнеркәсіп, логистика, заманауи технологиялар мен іскерлік инфрақұрылым қатар дамитын жаңа экономикалық орталық ретінде қарастырамыз, — деді облыс әкімі.

Шыңғыс Әрінов өз сөзінде Қазақстан мен Дания арасындағы

сауда-экономикалық байланысты кеңейтуге мүмкіндік мол екенін қоса айтты. Әсіресе екі елдің инвестиция, өнеркәсіп, агроөнеркәсіп, энергетика және заманауи технологиялар саласында бірлескен жобаларды жүзеге асыруға әлеуеті жоғары.

Дания тарапы да Қазақстанмен арадағы экономикалық байланысты жаңа деңгейге көтеруге мүдделі екенін аңғартты. Дания Корольдігінің Сыртқы істер министрі Ларс Лёкке Расмуссен Орталық Азия, соның ішінде Қазақстан Дания үшін маңызды серіктестік бағыттардың бірі екенін ерекше атап өтті. Мәртебелі мейманның сөзінше, Дания өкілдері инвестициялық жобаларды жүзеге асырып, жаңа жұмыс орындарын ашуды, мамандардың кәсіби деңгейін арттырып, екі жаққа да тиімді бизнес құруды көздейді.

— Табысты экономикалық ынтымақтастық тек технология мен капиталға емес, өзара сенімге де сүйенеді. Сондықтан Қазақстан мен Дания арасындағы байланыстың бұдан әрі де нығая түскенін қалаймыз, — деді Ларс Лёкке Расмуссен.

Кездесу соңында «KAZAKH INVEST» ҰК» АҚ Данияның ірі кәсіпкерлік ұйымдарымен ынтымақтастық туралы меморандумға қол қойды. Бұл құжат екі ел арасындағы іскерлік байланысты күшейтіп, жаңа жобаларды іске асыруға негіз болмақ.

Бүгінде Қазақстан мен Дания арасындағы экономикалық байланыс серпін ала бастады. Мәселен, былтыр екі ел арасындағы тауар айналымы 19,7 млн долларға жетіп, 43,9 пайызға өскен. Мұндай берік ынтымақтастық өндірісте өз нә-

тижесін беріп келеді. Соның дәлелі — Боралдайда бой көтерген жаңа кәсіпорын. Мұнда Carlsberg Kazakhstan компаниясының алкогольсіз сусын шығаратын зауыты жұмысын бастады. Жобаға 344 млн доллар көлемінде инвестиция салынған. Зауыт жылына 1 млрд литрге дейін сусын өндіруге қарқарлы. Кәсіпорында 230-ға жуық жергілікті тұрғын еңбек етеді деп жоспарланып отыр. Дайын өнім ішкі нарықпен қатар ТМД елдеріне де экспортталмақ.

Өңір басшысы Шыңғыс Әрінов жаңа өндіріс орнының ашылуын

Сондықтан Carlsberg Kazakhstan компаниясының жаңа өндіріс орны — өңір үшін маңызды жобаның бірі, — деді Шыңғыс Әрінов.

Кәсіпорынның ашылуына арнайы келген Дания Корольдігінің Сыртқы істер министрі Ларс Лёкке Расмуссен бұл жобаны Қазақстан мен Дания арасындағы экономикалық байланыстың нақты көрінісі деп атады.

— Қазақстан мен Дания географиялық тұрғыдан бір-бірінен алыс орналасқанымен, бұл біз үшін бірлесіп жұмыс істеуге кедергі емес. Бүгін іске қосылған кәсіпорын — соның айқын дәлелі. Бұл — жаңа жұмыс орындары мен сауда көлемінің артуына, заманауи технологиялардың өндіріске енуіне мүмкіндік беретін ортақ инвестиция, — деді ол.

Салтанатты шара барысында қонақтар өндіріс желісін іске қосу түймесін бірге басып, кәсіпорын-

Алматы облысының өнеркәсіптік әлеуетін арттыруда маңызды қадам деп бағалады. Оның айтуынша, инвестиция тарту мен жаңа өндіріс орындарын іске қосу өңір экономикасын әртараптандыруға мүмкіндік береді.

— Мемлекет басшысы экономикалық өсімді қамтамасыз ету мен азаматтардың әл-ауқатын арттыруды нақты міндет ретінде белгілеп отыр. Экономиканың дамуы ең алдымен өңірлерде жүзеге асатын нақты жобалардан көрінеді.

ның жұмысын ресми түрде бастады. Кейін зауыт аумағын аралап, жаңа кәсіпорынның технологиялық процесімен танысты. Жобаның алғашқы кезеңінде түрлі дәмдегі сусындарды өндіруге және қаптауға арналған бес өндірістік желі жұмыс істейді. Кейін қоймалау және тасымалдау мүмкіндіктерін кеңейту қарастырылған. Сонымен қатар зауытта су, электр энергиясы мен жылуды үнемді пайдалануға арналған заманауи технологиялар енгізілген.

ӨҢІР ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРҒАН БАҒДАРЛАМА

Батыс Қазақстан облысында электр энергиясының инфрақұрылымы біртіндеп жаңартылып келеді. Желілер қайта жаңғыртылып, жабдықтар ауыстырылып, қосалқы стансалар мен заманауи есепке алу жүйелері енгізіліп жатыр.

Өңірдің электр желісі шаруашылығы — ауқымды жүйе. «Батыс Қазақстан аймақтық электр желілік

компаниясы» ЖШС-ның балансында шамамен 21 мың шақырым электр желісі мен 158 қосалқы

станса бар. Нысандардың бір бөлігі ондаған жыл бойы пайдаланылып келеді, сондықтан жаңарту жұмыстары кезең-кезеңімен жүргізілуге тиіс. Осы мақсаттарға компанияның инвестициялық бағдарламасы жасакталған. Оның бесжылдық кезеңге арналған жалпы көлемі 3,7 млрд теңгеден асады. 2026 жылға 640,6 млн теңге қарастырылса, қазірге дейін шамамен 338,4 млн теңгесі игерілді.

— Қаражаттың негізгі бөлігі әуе және кабель желілерін реконструкциялауға, қосалқы стансаларды жаңғыртуға, тіректер мен жабдықтарды ауыстыруға бағытталды. Инвестициялық бағдарламаның бекітілген іс-шаралары электр беру желілерін жаңғыртуға және олардың тозу деңгейін төмендетуге бағытталған, — деді Табиғи монополияларды реттеу комитетінің Батыс Қазақстан облысы бойынша департаменті басшысының міндетін атқарушы Сержан Жаманқұлов.

Биыл жұмыстардың ең үлкен көлемі 10-0,4 кВ кернеулі желілерге тиесілі. 49 шақырымға жуық желіні реконструкциялау жоспарланған,

оған 437,7 млн теңге бағытталады. Тағы шамамен 39 млн теңге қосалқы стансаларды жаңғыртуға қарастырылған. Кернеуі 35 және 110 кВ желілерде құны 89 млн теңгеге жуық 116 аралық және анкерлік тірек ауыстырылады. Өлшеу жабдықтары да жаңартылып, электр энергиясын коммерциялық есепке алудың автоматтандырылған жүйесі енгізілген.

— Бағдарламаның негізгі міндетінің бірі — тозған жабдықтарды жаңарту және электр желілеріндегі апаттарды азайту. Сондай-ақ электр энергиясының техникалық шығындары мен жөндеу және пайдалану шығындарын қысқарту, — деп түсіндірді «Батыс Қазақстан АЭК» ЖШС өндірістік-техникалық қызметінің бастығы Алтынбек Кенжеғалиев.

Тағы бір бағыт — технологиялық байланыс. Радиорелейлік станса орнатуға 49,24 млн теңге қарастырылған. Жабдық қазірдің өзінде орнатылып үлгеріпті. Мысалы, Үлкен Шаған ауылында жергілікті электр желілері 1976 жылы пайдалануға берілген, ал тозу деңгейі 92 пайызға жеткен. Инвестициялық

бағдарлама аясында мұнда әуе желілерінің тіректері ауыстырылды. Ескі конструкциялардың орнына 621 жаңа темірбетон тірек орнатылды.

Шағын елді мекендер үшін желілердің жай-күйі аса маңызды. Бір аумақтың зақымдануы бірнеше көшен мен әлеуметтік нысандарды жарықсыз қалдырады. Үлкен Шағандағы жұмыстар — ауқымды бағдарламаның бір бөлігі.

Әйтсе де, электр желілерін жаңғырту ескірген жабдықтарды ауыстыра салу емес. Бүкіл жүйені тиімді пайдалануға мүмкіндік беретін техникалық база қалыптастыру керек. Ол жүйелі жұмыс пен инвестицияны талап етеді. Ал желісі өте ұзын өңір үшін бұл — кезең-кезеңімен атқарылатын іс.

Нәтижесінде, өңірде заманауи әрі тұрақты электрмен жабдықтау жүйесі қалыптасады. Жаңғыртылған әрбір шақырым желі, орнатылған әрбір тіректің артында нақты тұтынушы, яғни халық тұр. Олар үшін электр энергиясының тұрақты жеткізілуі маңызды бола бермек.

Аида ҒАЛИЕВА,
Батыс Қазақстан облысы

Әр бөбектің өмірін сақтап қалу – мемлекеттің басты міндетінің бірі. Президенттің нәрестелер өлім-жітімін азайту жөніндегі тапсырмасы қалай жүзеге асып жатыр? Қазақстанда туа біткен ауыр даму кемістіктері бар нәрестелер арасындағы өлім көрсеткіші үш еседен астам төмендеген. Бұл нәтижеге мемлекет қандай нақты шаралар арқылы қол жеткізді?

Бөбек тынысы – болашақ ырысы

А Айхан ШӘРІП

Бала — елдің үміті, ең басты құндылығы. Ендеше әр сәби — бір әулеттің ғана емес, тұтас қоғамның аманаты. Сондықтан шыр етіп дүниеге келген әрбір «жаңа қазақ-стандықтың» өмірін сақтап қалу дәрігердің кәсіби міндеті ғана емес, болашақ алдындағы парызы. Бұл сондай-ақ мемлекеттің халық алдындағы жауапкершілігінің биік не бөкене екенін айқындайтын басты бір өлшем.

Осы орайда Мемлекет басшысы 2026 жылғы 18 маусымда медицина саласының қызметкерлерімен кездесуде халықтың басын өсіру мәселесіне мемлекеттің әрдайым баса назар аударатынын айтып, ана мен баланың денсаулығы бірінші орында тұруға тиіс екенін атап өтті.

— Қазір де осы бағытта ауқымды жұмыс істеліп жатыр. Нақты нәтижелер бар. Былтыр еліміз бойынша азаматтардың орташа өмір сүру ұзақтығы 76 жасқа жақындады. Соңғы үш жылда ана өлімі 35 пайызға, сәби өлімі 24 пайызға қысқарды. Бұл — тәуелсіздік жылдарындағы ең төменгі көрсеткіш, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Бұл жетістік өздігінен келген жоқ. Кейінгі жеті жылда ел бойынша 1 300-ге жуық денсаулық сақтау нысаны салынды. Медициналық сақтандыру саласы да заман талабына сай жаңғыртылды. Президенттің ана мен бала денсаулығына қатар көңіл бөлуінің астарында үлкен мағына жатыр. Ана өлімінің азаюы — жүктілік кезінде ғана емес, оған дейінгі кезеңде де денсаулығына көңіл бөлінгенін көрсетсе, сәби өлімінің төмендеуі бөбектің алғашқы сағаттарындағы және күндеріндегі медициналық көмектің сапасына тікелей байланысты. Кейінгі жылдары бұл бағытта тұтас жүйе қалыптаса бастады.

Мәселен, Үкіметтің ресми дерегінше, тәуелсіздік жылдарында Қазақстанда ана өлімінің көрсеткіші алты есеге төмендеген. Соңғы бес жылдың өзінде бұл көрсеткіш тағы 35%-ға қысқарды. Бүгінде жүкті әйелдердің 90%-дан астамы жүктіліктің 12 аптасына дейін есепке алынады. Бұл — қауіптің алдын ала анықталуы және қажетті медициналық көмек көрсетілуі үшін аса маңызды кезең. Өйткені ана мен бала денсаулығына қатысты көптеген мәселені асқындырып алмай, ертерек байқап, тиісті көмек көрсету маңызды.

Қазіргі заманғы пренаталдық диагностика әдістері жүктілік кезінде, оның ішінде 18–20 апта мерзімінде туа біткен даму кемістіктерінің басым бөлігін анықтауға мүмкіндік береді. Бұл дәрігерлерге сәби дүниеге келгенге дейін дайындық жүргізіп, қажет болғанда өмірінің алғашқы күндерінде хирургиялық түзетуге жағдай жасайды.

Елде туа біткен аурулардың алдын алу және әйелді дені сау жүктілікке дайындау жүйесі де белсенді дамуда екен. 2025 жылдан бері жүктілікке дейінгі дайындыққа бағытталған «Аналар саулығы» бағдарламасы іске асырылады. Оның аясында әйелдерге емханада 15 тексеру түрі тегін қолжетімді: биыл аналарды қамту деңгейі 54%-ды құрады.

Сонымен қатар ұрықты сақтау орталықтарының базасында «Бір күндік клиника» жобасы қолға алынған. Ол жүкті әйелдерге қажетті зерттеу мен мамандар консультацияларынан бір күн ішінде өтуге мүмкіндік бермек. Бұл бастама пренаталдық скринингпен қамтуды 10%-ға арттыруға, патологияларды анықтау деңгейін 12%-ға көтеруге және балалар мүгедектігінің деңгейін 8%-ға төмендетуге мүмкіндік беріпті.

Тағы бір маңызды бағыт — феталдық хирургия, яғни ұрықтың кейбір патологияларын жатырышilik түзету. Мұндай операциялар Алматы және Астанадағы мамандандырылған орталықтарда жүргізіледі. Бүгінгі күні 39 жатырышilik хирургиялық араласу жасалып, балалардың денсаулығына төнетін ауыр зардаптардың алдын алу, ерте емдеу мүмкіндігі кеңейді.

Кейінгі жылдары елде аз инвазиялық хирургия әдістері де қарқынды дамып келеді. Жаңа туған нәрестелерге жасалатын операциялардың шамамен үштен бірі шағын тіліктер арқылы орындалады. Бұл хирургиялық араласудың жарақаттауын азайтып, балалардың тезірек сауығып кетуіне мүмкіндік береді.

Қазір ауыр туа біткен патологияларды емдеуде жоғары нәтижелерге қол жеткізілді. Туа біткен диафрагмалық жарығы бар балалардың өмір сүру көрсеткіші — 80–90%, өнеш атрезиясында — 85–95%, гастрошизис кезінде 90%-дан жоғары. Бүгінде ауыр дертке шал-

дыққан жаңа туған нәрестелерге көмекті құрамына неонаталдық хирург, неонатолог, реаниматолог, кардиолог, генетик және басқа да мамандар кіретін мультидисциплиналық топтар көрсетеді. Мұндай тәсіл нәресте өмірінің алғашқы минуттарынан бастап емдеуді бастауға және медициналық шешімдерді баланың жағдайын жан-жақты бағалау негізінде қабылдауға мүмкіндік береді.

Қазақстанда салмағы небәрі 500 грамнан басталатын нәрестелерді күтіп-баптау тәжірибесі қалыптасты. Мұндай балалардың өмір сүру көрсеткіші соңғы жылдары төрт есеге өскен. 2025 жылы елде шамамен 17 мың шала туған бала дүниеге келіп, олардың барлығына жоғары технологиялық медициналық көмек көрсетіліпті.

Босандыруға көмектесу инфрақұрылымын дамыту жалғаспак. Қазақстанда 273 қалалық және 152 ауылдық әйелдер консультациясы, сондай-ақ облыстық перинаталдық орталықтар жанындағы 24 консультация жұмыс істейді. Бұдан бөлек, Үкімет болашақ анаға медкөмектің қолжетімділігін арттыру үшін жаңа нысандар ашуға ниетті.

Үкіметтің мәліметі бойынша тәуелсіздік жылдарында нәресте өлімі 7,5 есеге азайған. Жыл сайын туа біткен даму кемістігі бар 1,5 мыңға жуық жаңа туған нәресте жедел ем алады. 2 мыңға жуық балаға ашық жүрекке ота жасайды. Соңғы жылдары балаларға медкөмек көрсетуге бөлінетін қаржы көлемі екі еседен астам өсіп, 264 млрд теңгеден 585 млрд теңгеге дейін жетті. Бүгінде денсаулық сақтау жүйесі шығындарының шамамен төрттен бірі балалар денсаулығын сақтауға бағытталады екен.

САЛА КЕМШІЛІГІ АНАҒА СОР БОЛМАСЫН

Әйтсе де, республикада сәбилердің бәрін бірдей аман сақтап қалу мүмкін болмай тұр. Ұлттық статистика бюросының мәліметіне сәйкес, 2021–2025 жылдары 5 жасқа дейінгі балалар арасындағы

өлім-жітім көрсеткіші 38,5%-ға қысқарды. Өкінішке қарай, елде әртүрлі себеппен әлі де мыңдаған сәби өліп жатыр. 5 жасқа толмай қайтыс болғандардың саны 2021 жылғы 4,4 мың баладан 2025 жылы 2,7 мың балаға дейін біртіндеп азайды. Олардың жартысынан көбі немесе 1,5 мыңы — ұл балалар.

Жаңа туған 1 мың балаға шаққандағы балалар өлімінің коэффициенті тұрақты төмендеу үрдісін көрсетіп отыр: 2021 жылы әрбір бір мың сәбидің ішінен 9,9 сәби жан тапсырса, былтырғы жыл қорытындысында әрбір мың бөбектің 8,1-і дүние салған. Өмірлік тұрғыдан бұл коэффициент балалар денсаулығын сақтау деңгейінде теңсіздіктің барын паш етті. Мысалы, ірі қалаларда бұл көрсеткіш республикалық орташа мәннен (8,1) едәуір төмен. Астанада коэффициент 6,4 баланы, Алматыда 6,6 баланы құрады. Сондай-ақ төмен көрсеткіш Ақмола облысында байқалды: 5,1. Ұлттық статбюро дерегінше, 2025 жылы балалар өлімінің коэффициенті Қызылорда (10,5) және Ұлытау (10,4) облыстарында тым жоғары болды.

Бұл аймақтарда көрсеткіштер республикалық орташа деңгейден шамамен үш есеге жуық асып түсті. Бірақ тұрғын саны аз болғандықтан, абсолюттік мәнде шетінеген сәбилер саны ең аз өңір — сол Ұлытау облысы (37 нәресте). 5 жасқа толмай өлген балалардың ең көп саны Түркістан облысына тіркелді: 455 бала о дүниелік болған. Демек, жалпы оң динамика бар болғанымен, әрбір қыршын кеткен сәби, ерте үзілген өмір денсаулық сақтау жүйесінде кемшілік барын нұсқайды.

Жоғарыда келтірілген деректер — тарихқа шолу, өткен жылдар көрсеткіші. Қазіргі ахуал қандай? Денсауминнің мәліметі бойынша Қазақстанда 2026 жылдың басынан бері ана өлімі 13%-ға төмендеді. Биылғы сегіз айда бір жасқа дейінгі балалардың арасындағы өлім-жітім жағдайларының саны былтырғыдан 115 жағдайға азайыпты.

АЛДАҒЫ МІНДЕТТІН АУҚЫМЫ КЕН

Осымен сала болды-толды деуге болмайды. Ана мен балаға көрсетілетін медкөмектің сапасын одан ары арттыруда атқарылар іс өте көп. Оны осы аптада Денсаулық сақтау министрі Ақмарал Әлназарованың өзі тізбеледі. Министр өңірлерге қызметтің кадрлық әлеуетін күшейту, жүктілікке дейінгі дайындықты, антенаталдық бақылауды және сыни жағдайларға дайындықты күшейту, сондай-ақ жергілікті жерлердегі патронаж қызметінің тиімділігін арттыру туралы тапсырма берді. Бұл жерде антенаталдық бақылау дегені — әйелдің жүктілік кезіндегі денсаулығын қадағалап, ұрықтың дұрыс дамуын бағалау және ықтимал қатерлердің алдын алу үшін жүргізілетін медициналық тексерулер мен күтім жүйесі.

— Проблемалар шегіне жеткенде, асқынғанда ғана анықталмауға тиіс. Қауіптер жүктілікке дейін және оны жүргізудің әр кезеңінде анықталуы қажет. Әрбір жүкті әйелдің, әсіресе жоғары қауіп тобындағы ананың медициналық маршруты нақты болуы керек: оны кім бақылайды, қандай тексерулерден өтті, қандай мамандар тартылды және оны қайда уақытылы жіберу қажет? Осыны білуіңіз қажет. Ана мен нәресте өліміне қатысты мәселелер күнделікті жеке бақылауыңызда болуға тиіс, — деді Ақмарал Әлназарова әкімдердің салаға жауапты орынбасарлары мен өңірлік денсаулық сақтау басқармаларының басшыларына.

Министр емхана деңгейіндегі жұмыстың сапасына ерекше назар аударуды жүктеді. Себебі дәл осы деңгейде жүктіліктің асқинуына әкелуі мүмкін аурулар және қауіп факторлары уақытылы анықталуға тиіс. Тағы бір басым бағыт — перзентханалар мен балалар ауруханаларын кадрлармен қамту. Өңірлерге екі аптаның ішінде акушер-гинекологтарға, неонатологтарға, балалар реаниматологтарына және патронаждық медицина мейіргерлеріне қажеттілікті айқындап, қолданыстағы әлеуметтік қолдау тетіктерін пайдалана отырып, мамандарды тарту жөніндегі шараларды қарастыру тапсырылды.

Перинаталдық орталықтар мен балалар ауруханаларындағы инфекциялық қауіпсіздікке, санитариялық талаптардың сақталуына және медициналық ұйымдардың шұғыл көмек көрсетуге дайындығына ерекше назар аударылмақ. Жүкті әйелдерге, жаңа туған нәрестелерге және қауіп топтарындағы балаларға медициналық сүйемелдеу сапасын арттыру үшін ДСМ бірыңғай чек-парақтарды әзірлеп жатыр. Сол арқылы емханалардың жұмысын мониторингтеуді арналған негізгі көрсеткіштерді онлайн режимде, цифрлық бақылауға алады.

Нәресте өлімін әрі қарай төмендету үшін өңірлер жаңа туған нәрестелерге патронаж жүргізуді күшейтуге және бейінді медкөмекті қолжетімді етуге міндеттелді. Республикалық ғылыми орталықтар мен медициналық ЖОО-лар өңірлерге практикалық көмекті кеңейтеді. Осы мақсатта олардың мамандары өңірлерге шығуға, күрделі жағдайларды сүйемелдеуге және жергілікті медицина қызметкерлерін оқытуға тиіс. Министр барлық өңірге осы қазан айында ана мен бала денсаулығын сақтау қызметтерін нығайтудың нақты жоспарларын бекітуді тапсырды.

5 ҚАЗАН – ДҮНИЕЖҮЗІЛІК МҰҒАЛІМДЕР КҮНІ

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБИ

Қазақстанда 5 қазан педагогтардың кәсіби мерекесі – мұғалімдер күні болып белгіленген. Бұған дейін мемлекеттік мерекелер тізіміне сәйкес, ұстаздар мейрамы қазан айының бірінші жексенбісінде тойланатын. 2023 жылы Үкімет қаулысымен ұстаздардың кәсіби мерекесі 5 қазанға ауыстырылды.

**Тілегүл
ЕСДӘУЛЕТ**

Ұстаздар күнін атап өту дәстүрі алғаш рет 1965 жылы АҚШ-та басталып, кейін 1966 жылы Парижде өткен мұғалімдердің мәртебесі туралы Арнайы үкіметаралық конференцияда тарихи негізі қаланды. Нәтижесінде ЮНЕСКО мен Халықаралық еңбек ұйымының өкілдері «Мұғалімдердің мәртебесіне қатысты ұсыныстар» құжатына қол қойды. 1994 жылы ЮНЕСКО ұйымы 5 қазан күнін Дүниежүзілік мұғалімдер күні деп жариялады. Жыл сайын әлемнің 100-ден астам елінде мерекеленетін бұл күн – білім беру саласындағы қызметкерлердің барлығына ортақ кәсіби мереке. Бұл күні педагогтар қауымының қоғам дамуындағы рөлі мен еңбегі бағаланып, оларға құрмет көрсетіледі.

Қай дәуірде болсын ұстаздың қоғамдағы рөлі бағалы, мәртебесі жоғары. Ұстаздың ұлағаты, шыдамдылығы мен шеберлігі, парасаты мен даналығы – шәкіртінің болмысын дөп басып танып, санасына білім шуағын құяды. Қазақтың біртуар ұлы, Алаштың айбарлы ақыны Мағжан Жұмабаевтың «Алты Алаштың баласы бас қосса, төр – мұғалімдікі» дегені де сондықтан.

Елімізде ұстаз еңбегіне құрмет пен ізет дәстүрін еселей түсу үшін кейінгі жылдары елеулі істер атқарылды. 2019 жылы Желтоқсанда «Педагог мәртебесі туралы» заң қабылданды. Биыл желтоқсан айында қабылданғанына жеті жыл толатын заң аясында мұғалімнің жағдайы жақсарды ма? Шын мәнінде заң қабылданғанға дейін білім саласы қызметкерлерінің мәселелері нақты еді: еңбекақы төмен, есептілік шамадан тыс және педагогқа тән емес міндеттер көп болатын.

Оқу-ағарту министрлігінің есебі бойынша 2020 жылдан бері педагогтардың жалақысы жиынтық түрде 100%-ға өсті. Біліктілік санаты, тәлімгерлік, академиялық дәреже және басқа да жұмыс түрлері үшін қосымша төлемдер енгізіліп, олардың ауқымы кеңейді. Мұғалімдерді қызметтік міндетіне жатпайтын жұмыстарға тарту, артық есептілік талап ету, заңда көзделмеген тексерулер жүргізу және тауарлар мен қызметтерді сатып алуға мәжбүрлеу тыйылды. Сонымен қатар биыл маусымнан бастап бір құжатты бір мезгілде қағаз және электрондық форматта жүргізуді талап етуге жеке тыйым салынды. Бұл талаптарды бұзғаны үшін әкімшілік жауапкершілік қарастырылған.

«Білім туралы» заңда ата-аналардың педагогтың құқықтары мен заңды мүдделерін құрметтеуіне қатысты норма пайда бол-

мауға тиіс екенін ескертті. Министрліктің ескертуі бойынша «Ең бастысы гүлдің көлемі немесе бағасы емес, баланың ұстазына деген құрметі. Сондықтан гүл сыйлау әр бала мен ата-ананың ерікті тандауы болуы керек». Білім беру ұйымдары гүл немесе сыйлық сатып алуға бастамашылық жасамауы, ақша жинауды ұйымдастырмауы және ата-аналарға мұндай талап қоймауы керек.

«Келешек мектептері» ұлттық жобасы аясында үш жыл ішінде 460 мың оқушыға арналған 217 жаңа форматтағы мектеп салынды. Оның ішінде 2024 жылы – 105, 2025 жылы 112 мектеп пайдалануға берілді. Нәтижесінде елімізде 54 үш ауысымды және 12 апатты мектептің мәселесі толық шешілді. 100-ден астам мектепте оқушы орындарының тапшылығы қысқарды.

Ауылдық жерлердегі мектеп инфрақұрылымына да басымдық берілді. Жоба аясында ауылдарда жаңа форматтағы 84 мектеп бой көтеріп, 130 мыңнан астам балаға заманауи білім беру ортасын қалыптастыруға мүмкіндік жасалды.

уақыт балалардың әріптерді дұрыс меңгеруіне, сауатты оқып, жазу дағдыларын қалыптастыруына жұмсалады. Енді БЖБ мен ТЖБ алынып тасталып, оның орнына аралық бағалау енгізіледі. Әр бөлім аяқталғаннан кейін сол бөлім бойынша аралық бағалау жүргізіледі. Ал тоқсан соңында бөлек ТЖБ болмайды. Нәтижесінде тоқсандық бағаның 50 пайызы формативтік, қалған 50 пайызы аралық бағалаудан құралады.

Бағалау тапсырмаларының мазмұны да практикалық бағытқа өзгереді. Тілдік пәндерде диктант, мазмұндама, шығарма мен оқу сауаттылығына, математикада математикалық сауаттылыққа, ал жаратылыстану мен дүниетануда зерттеу, бақылау, тәжірибе жасау және қорытынды шығару дағдыларына басымдық беріледі. Жазбаша жұмыстарды оқушылар енді өз дәптерінде орындайды. Министрлік бұл тәсіл баланың дайын жауапты тандауының орнына өз ойын жазуына, есептің шешу жолын көрсетуіне мүмкіндік беретінін түсіндірді.

Ал 1-7 сынып оқушылары үшін сабақ кезінде смартфондарын арнайы орынға тапсыруы немесе сөмкесінен шығармауға тиіс. Бұл смартфондарды мектепте пайдалануға толық тыйым салынады деген сөз емес. Шектеу негізінен сабақ пен оқу процесі кезінде телефон қолдануды реттеуге бағытталған. Ал білім беру мақсатында планшеттерді пайдалану жоспарланып отыр. Жоғары сынып оқушылары үшін ерекшеліктер қарастырылуы мүмкін. Себебі кейбір пәндерді оқыту барысында онлайн-платформалар қолданылады. Сонымен қатар жасанды интеллект технологияларын орта білім беру жүйесіне кезең-кезеңімен енгізу бойынша 2026-2029 жылдарға арналған кешенді жоспар әзірленді.

ҚАУІПСІЗДІК КҮШЕЙДІ

2026 жыл ИМ жүйесінде «Балалар қауіпсіздігі жылы» болып жарияланды. Осыған байланысты жаңа оқу жылы қарсаңында білім беру ұйымдарындағы қауіпсіздік шаралары күшейтілді.

ИМ мәліметінше, 7 656 жалпы білім беретін мектептің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін 283 мыңнан астам бейнекамера орнатылған. Полицияның жедел басқару орталықтарына 7 159 оқу орны қосылған.

Биыл мектептерде құқықтық сауаттылық пен қауіпсіздікке арналған үш міндетті курс енгізілді. 5-7 сынып оқушылары «Конституция негіздері» курсын оқиды. 8-11 сыныптарға «Заң және тәртіп», ал 5-11 сыныптарға «Жеке қауіпсіздік» курсы енгізіледі. Сонымен бірге «Құқық негіздері» пәнінің мазмұны Конституция талаптарына сәйкес жанартылады. Жаңа курстар балаларға өз құқықтары мен міндеттерін түсіндіруге, заңға құрметпен қарауға және әртүрлі қауіп жағдайында дұрыс әрекет етуге үйретуге бағытталған. «Жеке қауіпсіздік» курсын оқыту аясында көшедегі, үйдегі және цифрлық ортадағы қауіпсіздік мәселелері қамтылады.

Ұстаз – ҰЛТТЫҢ ШАМШЫРАҒЫ

ды. 2026 жылғы қыркүйекте Оқу-ағарту министрлігі ата-аналардың педагогтармен мессенджерлер арқылы қарым-қатынас жасау ережелері туралы мәселені де көтерді. Ата-аналар бұрынғыдай кешкі уақытта үй тапсырмасы немесе баға туралы жазуға, ал демалыс күні дүйсенбіге не алып келу керектігін сұрауға, яғни педагогты кез келген адамның қалаған уақытында мазалауына болмайтыны туралы ережелер бекітілді.

МҰҒАЛІМГЕ АЛҒЫС

Бүгінде республикамыздың 23 мыңға жуық білім беру ұйымында 600 мыңнан астам педагог еңбек етеді. Мереке қарсаңында Оқу-ағарту министрлігі ұстаздардың өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі және еліміздің адами капиталын дамытудағы еңбегіне алғыс ретінде «Ұстазым, ардақты ұстазым!» республикалық акциясын бастады. Акция аясында білім беру ұйымдарында педагог мәртебесін арттыруға және ұстаздық кәсіпті дәріптеуге бағытталған мерекелік және ағартушылық шаралар ұйымдастырылады.

Кәсіби мереке қарсаңында әдетте ата-аналар мен оқушылар арасында «мұғалімге қандай сыйлық жасауға болады?» деген сауал жиі қойылады. Бұл ұстаз еңбегіне алғыс айтуды ізгі ниет деп білетін әрбір адам үшін маңызды бар сауал. Көпшілік гүл сыйлауды дәстүрге айналдырғанымен, оның да белгілі бір заңдық шектеулері бар. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің мәліметінше, егер сыйлық құны 19 660 теңгеден асып кетсе, бұл заңбұзушылыққа жатады. «Егер сыйлық құны 5 АЕК-тен асып, мұғалім сый жасаған адамның пайдасына әрекет етсе, мұндай жағдай Қылмыстық кодекстің 247-бабына («Заңсыз сыйақы алу») сәйкес жауапкершілікке әкеледі».

Ал Оқу-ағарту министрлігі 1 қыркүйекте немесе басқа да атаулы мереке күндерінде мұғалімге сыйлық жасау немесе гүл сыйлау ата-аналар арасындағы міндетке немесе жарысқа айнал-

«Келешек мектептері» ұлттық жобасы аясында үш жыл ішінде 460 мың оқушыға арналған 217 жаңа форматтағы мектеп салынды. Оның ішінде 2024 жылы – 105, 2025 жылы 112 мектеп пайдалануға берілді.

ЖАҢАРҒАН МЕКТЕП

2026-2027 оқу жылы ресми ақпаратқа сәйкес, мектептерде 4,1 млн оқушы білім алады. Бірінші сыныпқа 380 мыңнан астам бала қабылданды. Ал 227 мың оқушы 11-сыныпқа көшті. Қазір 8 мыңнан астам мектеп жұмыс істеп тұрса, оның 5 мыңнан астамы ауылдық елді мекендерде орналасқан.

Сонымен қатар білім беру бағдарламалары мен оқу үдерісіне бірқатар өзгеріс енгізілмек. Мектептерде жасанды интеллект құралдарын оқу үдерісінде пайдалану басталады. Бұл бағытта оқушылардың цифрлық дағдыларын дамытуға және жаңа технологияларды білім алуға тиімді қолдануына басымдық беріледі. Орта білім беру жүйесіндегі өзгерістер мектепке дейінгі және мектептен кейінгі оқыту бағдарламаларына да жанашылдық енгізіліп жатыр.

САПАЛЫ БІЛІМ

Жаңа оқу жылынан бастап білім беру бағдарламасы бірнеше міндетті курспен толықтырылады. Негізгі өзгерістердің бірі бастауыш сыныптардағы бағалау жүйесіне қатысты болмақ. Сонымен қатар «Әліппе» мен «Ана тілі» пәндеріне бөліне-

тін сағат саны көбейеді. Қосымша

5 ҚАЗАН – ДҮНИЕЖҮЗІЛІК МҰҒАЛІМДЕР КҮНІ

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Қазақстанның әр өңірінде өз бастамаларымен оқушыларына жаңа мүмкіндік жасап жүрген педагогтер бар. Олардың бірқатары қалыптасқан оқу тәсілдерімен шектелмей, сабақтан тыс жобалар ұйымдастырып, оқушының қабілетін ашуға бағытталған тың әдістерді кәсіби тәжірибесіне енгізіп жүр. Еліміздің үш өңіріндегі осындай мұғалімдердің еңбегі MUGALIM деректі сериясына арқау болды.

Сымбат БАУЫРЖАНҚЫЗЫ

Мұғалімдер күні карсаңында Астанада таныстырылған Mugalim деректі сериясы педагог еңбегін нақты өмір оқиғалары арқылы көрсетуге бағытталған. Қазақстандық EdTech экожүйесі Bilim Group қолға алған жобаның үш бөлімінде Түркістан, Қостанай облыстары мен Сәтбаев қаласында еңбек ететін мұғалімдердің оқиғасы баяндалады. Bilim Group бас директоры Александр Савченконның айтуынша, жоба арқылы мұғалімдердің еңбегін цифрлық көрсеткіштермен ғана емес, олардың нақты оқушы өміріне әсері арқылы көрсету көзделген. Ұйымдастырушылардың пікірінше, бұл бастама мұғалімдердің

Мұғалім ТУРАЛЫ ХИКАЯ

тарынан гөрі оқушыларының жетістіктері мен мүмкіндіктері туралы көбірек айтатыны байқалған.

ТАҚТАДАҒЫ ТАРТЫС, ТАНЫМДАҒЫ ТАБЫС

Жобадағы кейіпкердің бірі — Түркістан облысының мұғалімі Ақсәуле Жақыпбекова. Ол Шұбарбағаш шағын жинақты бастауыш мектебінде сабақ береді. Оның педагогикалық тәжірибесінде шахматтың орны бөлек. Оқу бағдарламасына «Шахмат негіздері»

бірнеше нұсқаны салыстыруға мәжбүр. Мұғалім осы мүмкіндікті балалардың логикалық ойлауын дамытуға пайдаланады.

Бастапқыда мектепте шахмат тақталары мен қажетті көрнекі құралдар жеткіліксіз болған. Балалардың толыққанды жаттығуына жағдай жасау үшін мұғалім қажетті жабдыктарды өз қаражатына алып, сыныпты біртіндеп жабдықтай бастаған.

— Шахматты ақыл-ойдың ойыны дейді. Ол баланың ойлау қабілетін, ақылын өте жақсы дамытады. Оған қоса, математика мен шахмат бір-бірімен өте жақсы үйлеседі. Сондықтан оқушыларға білімді жай ғана беріп қоймай, оның ойлау қабілетін дамытуымыз керек, — дейді Ақсәуле Жақыпбекова.

Сабақ барысында оқушылар шахмат фигураларымен танысып, олардың жүрісін үйренеді, ойын арқылы есеп шығарып, логикалық тапсырмаларды орындайды. Мұғалімнің айтуынша, балалардың қызығушылығы мектеппен ғана шектелмейді. Шахматқа әуестенген оқушылар үйде де ойнап, ата-аналарын ойынға тарта бастаған. Ақсәуле өз тәжірибесімен әріптестерімен де бөлісіп, аудандық семинарларда шахматты сабақта қолдану тәсілдерін көрсетіп жүр.

ТУҒАН АУЫЛҒА ТҮТҚА БОЛҒАН МҰҒАЛІМ

Қостанай облысының Гришенка ауылында еңбек ететін Степан Галкиннің оқиғасы да мұғалім жұмысының мектеп қабырғасымен шектелмейтінін көрсетеді. Ол қалада білім алғаннан кейін туған ауылына қайта оралып, өзі оқыған мектепте физика мен математика пәндерінен сабақ береді.

Гришенкада шамамен 400 адам тұрады, ал мектепте қырыққа жуық оқушы білім алады. Шағын ауылда балалардың бос уақытын тиімді өткізу мүмкіндігі үлкен қалалармен салыстырғанда аз. Степан осы олқылықтың орнын мектептің өз ішінде толтыруға

тырысады. Әріптестерімен бірге оқушыларға арналған түрлі бастамаларды қолға алған. Соның бірі — баскетбол секциясы. Оқушылар спортпен айналысып қана қоймай, түрлі жарыстарға қатысып, тәжірибе жинайды. Бұл іске жергілікті фермерлер де қолдау көрсетіп, балалардың жарыстарға баруына жағдай жасайды.

Степанның тағы бір қызығушылығы — астрономия. Ол жұлдызды аспанды бақылауды тек жеке хоббиі ретінде қалдырмай, оны ауыл тұрғындарымен бөліседі. Мектеп оқушылары, ата-аналар және ауылдың басқа тұрғындары үшін аспанды бірге бақылауға арналған кештер ұйымдастырады.

ДӘЛЕЛДІ СӨЗГЕ БАУЛЫҒАН

Деректі серияның үшінші кейіпкері — Сәтбаев қаласының мұғалімі Дана Абельдинова. Оның жұмысының негізгі бағытының бірі — дебат. Педагог оқушыларға пікірталас мәдениетін үйрету арқылы тілдік дағдыларын жетілдіруге, сыни ойлауын дамытуға және өз ойын дәлелмен жеткізуіне жағдай жасап келеді. Дебат кезінде оқушы белгілі бір мәселе бойынша өз ұстанымын қалыптастырып қана қоймай, қарсы пікірді тындап, оған жауап беруге, ақпаратты саралауға және дәлел іздеуге үйренеді. Сондықтан дебат клубы мектептегі кезекті үйірмеден гөрі, баланың күнделікті өмірде қажет болатын коммуникативтік дағдыларын қалыптастыратын орта ретінде көрінеді. Жоба кейіпкері Дана Абельдинова мұғалімнің міндеті тек білім берумен шектелмейтінін атап өтті.

— Бүгінде балалардың терен әрі жан-жақты ойлау қабілетін дамыту — мен үшін өте маңызды. Ой-өрісі кең, ойлау деңгейі жоғары, тығырықтан шығу жолын таба білетін және өз позициясын дәлелдей алатын ұрпақ тәрбиелеуіміз керек. Өйткені ертең дәл осы балалар еліміздің болашағын құ-

райды. Біз білім беру процесінде тек мұғалім оқушыға білім береді деген түсінікпен шектелмеуіміз керек. Мұғалімнің де өз оқушыларынан және басқа адамдардан үйренері бар. Сондықтан біз өзіміз де үнемі дамып отыруымыз қажет, — деді ол.

Дана Абельдинова үшін мұндай жұмыстың түпкі мақсаты — оқушының дайын жауапты жаттап алуынан гөрі, өздігінен ойлай білуі. Оның пайымынша, қазіргі білім беру жүйесінде баланың білім көлемімен бірге ойлау қабілетіне де көңіл бөлу маңызды.

ҰСТАЗ ЕҢБЕГІН ҰЛЫҚТАҒАН ЖОБА

Үш мұғалімнің әдісі үш түрлі болғанымен, олардың жұмысынан ортақ бір бағыт байқалады. Олар оқушыға дайын мүмкіндік күтпей, сол мүмкіндікті өздері жасауға тырысады. Бірі шахмат арқылы баланың логикалық ойлауын дамытса, екіншісі ауыл мектебінде спорт пен астрономияға жол ашады, үшіншісі дебат арқылы оқушыларды өз ойын дәлелдеуге және пікірталас мәдениетіне үйретеді. Mugalim жобасының ерекшелігі де осында. Деректі серия мұғалім мамандығы туралы жалпылама әңгімемен шектелмей, педагогтің күнделікті жұмысын, өз мектебіндегі нақты бастамасын және сол істің балаларға әсерін көрсетеді.

Bilim Group өзінің 15 жылдығына орай назарды цифрлық өнімдер мен көрсеткіштерге емес, сол жүйенің негізінде тұрған адамдарға аударуды жөн көрген. Өйткені білім беру саласындағы кез келген технологияның артында оны қолданатын мұғалім бар.

Деректі серияның таныстырылымында осы тақырыпқа арналған public talk та өтті. «Өзгеріс мұғалімнен басталады: бастамашыл педагогтерді қалай қолдау керек» атты пікірталаста мұғалімдердің жеке бастамаларын дамытуға қажетті жағдайлар, педагогтердің тәжірибесін тарату және білім беру саласындағы өзгерістерге ұстаздардың ықпалы талқыланды. Бұл мәселе Қазақстандағы мұғалім тапшылығы туралы деректер аясында да өзекті. Бұған дейін ел мектептерінде бес мыңнан астам педагог жетіспейтіні хабарланған. Оның ішінде бос орындардың 51,9 пайызы қалалық жерлерге, 48,1 пайызы ауылдық жерлерге тиесілі болған. Демек, педагог мәселесі тек маман санымен шектелмейді. Әсіресе өңірлердегі мектептердің тұрақты дамуы үшін сол жердің ерекшелігін білетін, оқушылармен бірге ұзақмерзімді жұмыс істеуге дайын ұстаздардың болуы маңызды.

Жоба аясындағы бастама деректі фильмдермен ғана аяқталмайды. Шара барысында 1 қазанда «Bilim бейнесі» ұлттық фотожобасының басталатыны жарияланды. Оның мақсаты — Қазақстанның әр өңіріндегі мұғалімдердің кәсіби портретін жинақтап, цифрлық галерея қалыптастыру. Фотожобаға қатысатын педагогтер өздерінің суретімен бірге мамандығы, кәсіби құндылықтары және ұстаздық жолының өздері үшін мәні туралы қысқа әңгімесін ұсынады. Яғни мұғалімнің бейнесі сырттан сипатталмай, оның өз сөзі арқылы беріледі.

еңбегін кеңінен танытып, педагогтерді қолдауға бағытталған жаңа жобаларға негіз болмақ.

— Еліміз мұғалімдердің бейнесін көріп, үнін естісе екен деген толғаныс нәтижесінде Mugalim деректі сериясы мен «Bilim бейнесі» фотожобасы пайда болды. Біздің ұлы ойшылдарымыз бен ақын-жазушыларымыз көптеген керемет шығармасын педагогтерге арнап жазған. Жыл сайын Білім күні мен Мұғалімдер күнінде салтанатты шараларда мұғалім мамандығының маңызы, оны құрметтеу мен бағалау қажеттігі туралы сөздер айтылады. Бірақ біз оларды іспен көрсетпесек, мұның бәрі құр сөз күйінде қала береді. «Bilim бейнесі» фотожобасы — сондай нақты қадамдардың бір мысалы, — деді ол.

Ұйымдастырушылардың айтуынша, жобамен жұмыс барысында педагогтердің өз қиындық-

Үш мұғалімнің әдісі үш түрлі болғанымен, олардың жұмысынан ортақ бір бағыт байқалады. Олар оқушыға дайын мүмкіндік күтпей, сол мүмкіндікті өздері жасауға тырысады.

пәні енгізілгенде, мұғалім оны басқа сабақтармен байланыстыра отырып оқытуға кіріскен. Мұғалім шахматты жеке үйірме ретінде ғана қарастырмай, оны бастауыш сыныптағы оқу үдерісімен ұштастыруға тырысады. Шахмат ойнаған бала жүрістерді алдын ала есептеп,

МӨЛДІР ӘЛЕМ

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

«МАҒРИПА ӘПКЕМНІҢ БЕЙНЕСІН СОМДАДЫ»

— Сайын Мұратбековтің «Менің қарындасым» әңгімесі арқылы әдебиетке келгенін білеміз. Ал бүгін біз қаламгер туралы қарындасынан сыр тартқымыз келіп отыр. Сайын аға туралы еске алғанда, ойға не оралады?

— Ағаны есіме алғанда, ең алдымен оның мейірімге толы жүзі, жылы жымып отыратын қалпы көз алдыма келеді. Иә, ең алғашқы әңгімесі — «Менің қарындасым». Бұл шығармада «қарындасым» деп жаза отырып, жалпы қазақ қыздарының бойындағы шынайылықты, инабаттылықты, әдептілікті, кішіпейілдікті көрсетеді. Аға жүрегі жомарт, танымы кең, байыпты, елжанды адам еді. Менің жадымда дәл сондай қалпында сақталып қалды.

— Сайын ағаның шығармаларының әр үзгі сізге жақсы таныс шығар. Дегенмен аға туындыларын оқығанда өзіңізге таныс адамдарды, туған ауылдың мінезін, бала күнгі оқиғаларды кездестіретін сәттеріңіз бола ма? «Мынау біздің өмірімізден алынған ғой» деген эпизоды есіңізде ме?

— Әрине. Ағаның шығармаларын оқығанда, кейіпкерлерінің прототиптері өзіміздің ауылдың адамдары екенін бірден аңғарамыз. Сайын аға дүниеге келгенде, әкеміз: «Баламның атың Сайын деп қоямын, Ер Сайын сияқты нағыз азамат болсын», — деп ырымдаған екен. Сайын ағамыздың әңгімелерінде ауыл өмірі, ауылдағы адамдардың көрген қиыншылықтары мен қуаныштары, адалдықтары, шынайы махаббаттары, өмірге деген құлшыныстары суреттеледі. Бұл адамдардың көпшілігі — ағаның өзі туып-өскен ауылдың адамдары. Біз де сол ауылда өстік. Кейде ағамның шығармаларын оқып отырып, өзім де сол ауылдың ішінде, сол адамдардың ортасында жүргендей күй кешемін. Тіпті өзімді де сол әңгімелердің бір кейіпкеріндей сезінетін кездерім болады. Мысалы, «Жусан иісіндегі» Аян, «Үшқараның басында» шығармасындағы кейіпкерлер, Зағипа және басқа да образдардың ар жағында бізге таныс адамдар тұр. Олардың көбі — өзімізбен бірге өмір сүрген, күнделікті көріп жүрген ауыл адамдары. Біз солардың ортасында өстік.

— Қаламгердің балалық шағы қалай өтті? Білуімізше, жазушы көпбалалы отбасында дүниеге келген. Арасында әдебиетке құмары Сайын аға ғана болды ма?

— Біз жеті ағайындымыз. Үлкеніміз — Сайын аға. Біздің бір-бірімізге деген сыйластығымыз бен бауырмалдығымыз — бала кезімізден бойымызға сіңген қасиет. Отбасымызда ағадан басқа жазушы да, ақын да болған жоқ. Бірақ біріміз әдебиетті жас күнімізден сүйіп өстік. Әкеміз әдебиетке жақын адам еді. Кезінде төте (арабша) жа-

зуды менгерген, батырлар жырын, кыссаларды жатқа айтатын, өзі де аздап өлең жазатын кісі болған. Соның әсері болар, үлкен әпкем де, мен де ҚазМУ-дың филология факультетін бітірдік. Сондықтан біздің үйде әдебиетке, кітапқа деген ықылас әрдайым ерекше болатын.

— Ағаның әке-шешесі туралы, бауырлары туралы шығармаларында арқау етті ме?

— Ағамның әке-шешесі туралы жазған шығармасы жоқ. Бірақ Мағрипа әпкеміз туралы жазғаны бар. Ол кісі ағадан төрт жас кіші, тетелес өскен ғой. «Менің қарындасымның» кейіпкері — сол әпкеміз. Әрине, шығармадағыдай өмірі жоқ, бірақ мінез-құлқы, сыпайы болмысы, кішіпейілдігі әңгіменің өн бойынан сезіліп тұрады.

«БАЛАЛАРҒА ЕРЕКШЕ МЕЙІРІМДІ ЕДІ»

— Қаламгердің әңгімелерінде ауылдың тіршілігі, адамдарының мінезі, табиғаты сондай бір сағынышпен суреттеледі. Өзі туған жерін қаншалықты аңсайтын еді? Ауылға келгенде мінезі, көңіл күйі өзгеріп сала беретін кездері болушы ма еді?

— Аға ауылға жылына екі рет, көбіне демалыс кезінде келетін. Сондайда жүзі бал-бұл жайнап, туған жерін қатты сағынғаны бірден байқалатын. Оның шығармаларында да туған жердің табиғаты айрықша суреттеледі ғой. «Жабайы алмада», «Жусан иісінде» Жусанды төбені көп жазды. Аға сол Жусанды төбеге, Ешкіөлмес тауына барғанды өте жақсы көретін. Табиғатты бала кезінен сүйіп өсті. Ауылға келгенде атқа мініп, тауға шығып, сол жақта ұзақ жүріп, тынығып қайтатын. Туған жердің табиғаты оған ерекше күш беретіндей көрінетін.

— Сайын Мұратбековтің «Жусан иісі», «Жабайы алма» шығармаларының дені балалардың өмірін суреттейді. Тіпті бала психологиясын дөп басып таниды. Өмірде де балалармен тез тіл табысатын, олардың көңілін түсінетін адам болды ма?

— Иә. Ағаның әңгімелерінде ауыл тіршілігі, әсіресе соғыс жылдарында балалардың басына түскен ауыртпалық, сол кездегі адамдардың бір-біріне деген сыйластығы мен адамгершілігі, жастар арасындағы таза махаббат өте шынайы суреттеледі. Өмірде де аға балаларға ерекше мейірімді еді. Олармен тез тіл табысып кететін. Жымып отырып, балалардың хал-жағдайын сұрап, сөздерін ықыласпен тыңдайтын. Олармен үлкен адаммен сөйлескендей байыппен әңгімелесетін. Балалар да оны жақсы көретін, қасына үйір болатын.

— Жазушының сырт көзге байқала бермейтін қандай мінезі бар еді? Мысалы, қатты қуанғанда, ренжігенде немесе әзілдескенде қандай болатын?

— Аға біреудің дұрыс сөйлегенін немесе қателескенін бай-

сайын мұратбековпен көзі тірісінде екі рет кездесіп, сұхбаттасқан едік. сабырлы, әр сөзін байыптап сөйлейтін, салмақты кісі екен. бүкіл шығармасын бала кезден сүйіп оқып өскендіктен, жазушымен кездескенде кейіпкерлері туралы көп сұрақ қойғанымыз есімде. қарапайым сөйлеммен-ақ адам жанының тұңғыығына бойлай кететін ерекше қасиеті бар қаламгердің тереңдігі таңғалдырған. одан бері де жиырма жылдай уақыт өтіпті. жазушының «менің қарындасым» дейтін әңгімесі оқырман қауымға жақсы таныс. біз бүгін мұратбековтер отбасының кенжесі, қарындасы майра мұратбековамен қаламгер туралы сыр шерттік.

Майра МҰРАТБЕКОВА:

Ағамның ӘҢГІМЕЛЕРІНДЕ ӨМІР БАР

қаса, бірден тоқтатып, «олай емес» деп жөнін түсіндіретін. Білгенін айтып, дұрысын көрсетуге тырысатын. Ал өзінің ренжігенін ешқашан байқата бермейтін. Ішіне сақтайтын мінезі бар еді. Өзіл-қалжыңды жақсы көретін. Бір күліп алса, көзінен жас аққанша күлетін. Сондай сәттерде өзі де ерекше жадырап кететін.

— Сайын аға шығарма жазып жүрген кезінде үй ішіне оны сездіретін бе? Кейіпкерін ұзақ ойлап жүруі, оңаша қалуы немесе бір оқиғадан ерекше әсерленіп келуі секілді сәттер есіңізде қалды ма?

— Аға жазуға отырмас бұрын көп ойланатын. Терең ойға шомып, кейде терезеден Алматының әдемі тауларына ұзақ қарап отыратын еді. Сондай кездерінде ойын жинақтап, жазатын дүниесін іштей пісіріп отырған шығар деп ойлайтынбыз. Біз де оның бұл қалпын жақсы түсінетінбіз. Сондықтан мазаламауға, келергі келтірмеуге тырысатын едік. Жалпы, ол шығармасын бірден жаза салмайтын, әбден ой елегінен өткізіп барып қағазға түсіретін.

— Ағаның буынын әдеби ортада «бес тапал» деп атайтыны белгілі. Сіз ол кісілерді жақын танып өстіңіз бе?

— Ол кісілер ағаның үйіне жиі келетін. Әкім ағаны (Тарази), Қалихан ағаны (Ыскақ) танып өстік. Ол кісілер біздің ауылға да келді. Бек Тоғысбаев ағаны да көрдік. Дәмеш апай (Қалихан ағаның жары) біз оқыған университетте жұмыс істеді.

«ЕШКІӨЛМЕС ТАУЫНЫҢ БАУРАЙЫНДА «САЙЫН БҰЛАҒЫ» БАР»

— Ағаның қызы Райгүл де, ұлы Әлім де өмірден ерте кетті. Құралай апаймен, немерелерімен жиі араласып тұрасыздар ма?

— Иә, Райгүл де, Әлім де өмірден ерте өтті. Сайын ағамыз бен Мариям жеңеміздің отбасында бір ұл, екі қыз болды. Ең үлкені — Райгүл, ол 1959 жылы туған. Ағамыз Райгүлді ерекше жақсы көретін. Ол Алматыдағы №12 қазақ мектебін бітіріп, Шет тілдер институтын тәмамдап, Киевте аспирантураны бітіріп, университетте сабақ беріп жүрген кезінде жолдасымен бірге Америкада жұмыс істеді. Бір ұлдары бар — Асыл. Өкінішке қарай, Райгүл инфаркт алып, 2005 жылы қайтыс болды. Бұл жағдай ағамызға өте ауыр тиді. Ауру кімді жеңбейді дейсін, Райгүл қайтыс болғаннан кейін ағам қатты қайғырды, денсаулығы сыр берді. Ақыры сол аурудың салдарынан көз жұмды. 2023 жылы екі күн ауырып, ұлы Әлім де дүниеден озды. Екеуі де жас кетті.

Құралай қазір Алматыда тұрады. Үш немересі бар. Жақсы араласып

тұрамыз. Телефон арқылы үнемі хабарласып, жағдай сұрасамыз, бір-біріміздің үйімізге барамыз. Арамыздағы туыстық байланыс үзілген емес.

— Мұратбековтер әулетінде бас көтеріп, әулетке ие болып отырған үлкендерден сіз қалдыңыз ба?

— Қазір біздің отбасымыздағы ең үлкені — әпкеміз Мағрипа, жасы 86-да. Бауырымыз Ғалым — 81 жаста. Одан кейінгісі — мен. Ағаның кітапханасы мен жеке архивінің бір бөлігі өзі тұрған үйде сақтаулы. Кезінде аға ұлы Әліммен бірге сол үйде тұрған еді. Әлім өмірден өткеннен кейін қазір ол үйде келіміміз тұрады. Ағаның кітаптары мен көптеген дүниесі сонда сақталған. Ал құжаттары мен мұрасының бір бөлігі Алматы қалалық архиві мен мұражайға тапсырылған.

— Аға туған ауылда жазушы шығармаларын насихаттап жүргендер бар ма? Аға есімі қалай ұлықталып жүр?

— Әрине, ағаның есімі туған жерінде жақсы ұлықталып келеді. Талдықорған қаласында Сайын Мұратбеков атындағы үлкен мектеп бар, көшеге де есімі берілген. Мектептерде Сайын оқулары өткізіліп тұрады. Өзіміздің туған ауылымыз Қонырда да мектепте Сайын оқулары ұйымдастырылады. Кітапханада жазушының өмірі мен шығармашылығын насихаттауға арналған жұмыстар жүргізіліп, кітаптары мен суреттері жинақталған. Жакында ауыл әкімшілігі мен ауыл ақсақалдарының ұйымдастыруымен «Қаламгер мұрасы — ұрпаққа аманат» атты семинар өтті. Ағаны көзі көрген ауыл ақсақалдары естеліктерін бөлісіп, ол кісі туралы әңгімелерін айтты. Туған жері —

Ешкіөлмес тауының бауырындағы аға өзі жиі барып жүрген бұлаққа «Сайын бұлағы» деген ат берілді. Бір топ жас ақын-жазушы арнайы келіп, сол жерлерді аралап, ағаны еске алды. Шығармаларынан үзінділер оқып, қаламгер туралы естеліктерімен бөлісті. Өзі тұрған үйдің қабырғасына ескерткіш тақта да орнатылды. Осындай жұмыстар арқылы ағаның шығармашылығы кейінгі ұрпаққа кеңінен насихатталып келеді.

Жалпы, адамды адам ететін — оның тәрбиесі, алған білімі, өскен ортасы, бойына сіңірген ұлттық құндылықтары ғой. Сайын ағаның шығармаларында ұрпақ тәрбиесіне берер тағылым өте мол. Сондықтан оның шығармалары уақыт өткен сайын өз құндылығын жоғалтпайды деп ойлаймын. Керісінше, кейінгі ұрпақтың да жүрегінен орын алып, халықпен бірге жасай береді. Ағаның әдеби мұрасы ешқашан өшпейді деп сенемін.

— Биылғы мерейтойына орай қандай іс-шаралар атқарылып жатыр?

— Биылғы мерейтойға орай мектептерде, кітапханаларда әртүрлі іс-шара, кездесулер, әдеби кештер өткізіліп жатыр. Республика деңгейінде Талдықорған қаласында үлкен конференция өтеді деп жоспарланып қойды. Оған елге белгілі қаламгерлер қатысады. Ас беріледі. Жетісу облыстық драма театры «Жабайы алма» спектаклін қоймақ. Осы повесть желісінде фильм түсірілді.

— Әңгімеңізге көп рақмет!

Сұхбаттасқан
Гүлзина БЕКТАС

АДАЛ АЗАМАТ

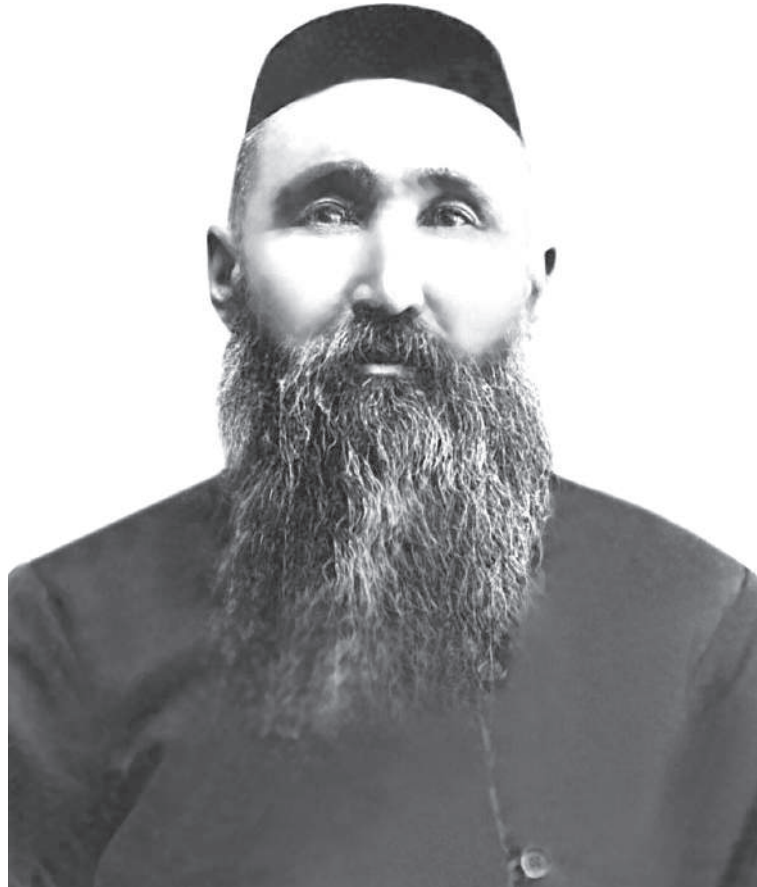
3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Ар – адамның ішкі өлшемі. Ал арды қоғамдық жауапкершілікпен ұштастыра білу парасатты тұлғаның басты белгілерінің бірі болмақ. Шәкәрімнің философиялық мұрасында осы екі ұғымның сабақтастығы ерекше үндеседі. Ғалымның пайымдауынша, адамды тек сыртқы заңдармен немесе жазадан қорқыту арқылы түзу жолға салу мүмкін емес, нағыз парасаттылық адамның ішкі дүниесінен туындауы керек. Шәкәрім дүниені танудың үшінші әрі ең басты шарты ретінде «Ар ілімін» атайды.

Қазақтың даналық дүниесінде Шәкәрім Құдайбердіұлының мұрасы адам болмысы, ар-ұждан, әділет пен жауапкершілік мәселелерін терең қозғаған рухани қазына ретінде бағаланады. Оның асыл ойларының өзегінде адамның өзін тәрбиелеу арқылы қоғамды түзеу идеясы жатыр. Осы тұрғыдан алғанда,

жауапты Шәкәрімнің ар ілімінен таба аламыз. Шәкәрім шығармаларында адамдық қасиеттер жеке-жеке емес, бір-бірімен сабақтас ұғымдар ретінде көрінеді. Мейірім, әділет, ынсап, адал еңбек – тұлғаның рухани кемелденуіне бастайтын өзара байланысты құндылықтар.

Бұл қағидалардың бүгінгі қоғамдағы көрінісі қандай? Өз міндетін адал орындау, білімге жауапкершілікпен қарау, өзгенің

нудің маңызды көрсеткіші. Өйткені жауапкершілік сырттан міндеттелетін талап емес, адамның ішкі сеніміне айналған кезде ғана нәтижелі болады. Ал ішкі сенімнің негізінде ар мен ұждан тұрса, азаматтың қоғамдық ұстанымы да берік қалыптасады. Шәкәрімнің жастарға берер тағылымы осында. Ол адамды өз әрекетін саралауға, адалдық пен әділетті таңдауға, еңбектің кәдірін білуге және айналасына пайдасын тигізуге үндейді.

Шәкәрім мұрасын зерттеу арқылы жастар өткенін танып қана қоймай, одан бүгінгі өмірге қажетті тағылым алады. Бұл олардың ұлттық құндылықтарды бағалап, елдік сана мен өзіндік дүниетанымын қалыптастыруына жол ашады. Ақын шығармашылығы арқылы жас ұрпақ қазақтың рухани дүниесін, ана тілінің кәдірін, ұлттық мәдениеттің маңызын және тарихи жадтың мәнін тереңірек түсіне алады.

Алайда Шәкәрімді тану оның шығармаларын жаттап алумен аяқталмауы керек. Оның ойларын қазіргі өмірмен байластыру маңызды. Бүгінгі жастар үшін «ұждан», «әділет», «ынсап», «мейірім» ұғымдары нақты әрекетпен өлшенуге тиіс.

Ар-ұжданның адам өміріндегі мәні ең алдымен оның күнделікті ісі мен жауапкершілігінен көрінеді. Сондықтан жастар білім алуды, еңбек етуді, өзгені құрметтеуді, қоғамдық іске үлес қосуды және ел болашағына бейжай қарамауды азаматтық жауапкершіліктің маңызды көрінісі ретінде түсінуі керек. Осындай қарапайым қағидалар азаматтық мәдениетті қалыптастырады.

Шәкәрімнің ар ілімі адам мен қоғамды бір-бірінен бөліп қарамайды. Арлы адам ең алдымен өзіне жауап береді. Ал өзіне жауапкершілікпен қарай алған адам қоғам алдындағы міндетін де сезіне бастайды. Сондықтан парасат пен қоғамдық жауапкершілік – бір-бірін толықтыратын ұғымдар. Парасат адамға дұрыс жолды таңдауға көмектесе, жауапкершілік сол таңдауды нақты іске айналдырады.

Егер әрбір жеке тұлға өз бойында «Ар ілімін» орнықтырса, қоғамда қылмыс, жемқорлық және әділетсіздік азая түсер еді. Өйткені қоғамдық тәртіптің берік негізі – сыртқы бақылау ғана емес, адамның ішкі жауапкершілігі мен ар-ұяты. Шәкәрімнің ар ілімін жас ұрпақтың санасына сіңіру – өткенді құрметтеудің ғана емес, болашақ алдындағы жауапкершіліктің де көрінісі. Арлы ұрпақ – парасатты қоғамның негізі. Ал парасатты қоғамның болашағы білімді ғана емес, адамгершілігі биік, ар-ұяты жоғары азаматтардың қолында.

Нәзигүл ҒАЗИЗОВА,
Шәкәрім университетінің
ғылыми қызметкері,
ПФА академигі

Шәкәрімнің ар ілімі: ПАРАСАТ пен ҚОҒАМНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Шәкәрімнің ар ілімі белгілі бір тарихи кезеңмен ғана шектелетін идея емес. Ол – бүгінгі қоғам үшін де маңызын жоғалтпаған рухани бағдар. Әсіресе жас ұрпақтың азаматтық ұстанымын қалыптастыруда ойшыл мұрасының тәрбиелік мәні зор.

Ұждан – адамдықтың ішкі өлшемі. Ақынның «Үш анық» еңбегінде ұждан ұғымына ерекше мән беріледі. Ойшыл ұжданды ынсап, әділет және мейірім ұғымдарының бірлігі ретінде қарастырады. Бұл үш қасиет адамның ішкі дүниесін ғана емес, оның қоршаған ортаға және қоғамға деген қарым-қатынасын да айқындайды.

Арлы болу жақсы ойлау немесе жақсы сөз сөйлеумен ғана шектелмейді. Ар адамнан нақты әрекетті талап етеді. Шәкәрімнің түсінігінде арлы адам қоғамға зиян келтірмей, керісінше, оның дамуына үлес қосуға ұмтылады. Ар-ұжданды таза адам ғана қоғам алдындағы өз жауапкершілігін толық сезінеді. Ынсап – өз шегін білуге, әділет – дұрыс шешім қабылдауға, ал мейірім өзгенің жағдайын түсінуге жетелейді.

Шәкәрім философиясының ерекшелігі де осында. Ол адамның рухани дүниесін оның күнделікті ісінен бөліп қарамайды. Адамның ойы мен әрекеті, сөзі мен ісі бір-біріне сәйкес келгенде ғана шынайы адамгершілік қалыптасады. «Үш анықтағы» дүниетанымдық жүйе Жаратушы, жан және ұждан мәселелерін қамти отырып, адамның рухани болмысын тұтас қарастыруға мүмкіндік береді. Ұжданды рухани тірек ретінде бағалау арқылы Шәкәрім адамды өзін үнемі таразылап, өз әрекетіне жауап беруге шақырады.

«Ардың қоғамдық әрекеттегі көрінісі қандай?» деген сұраққа

еңбегін бағалау, әділетсіздікке бейжай қарамау, қоғамға пайдалы іске атсалысу – ардың күнделікті өмірдегі нақты көріністері.

Демек, қоғамдық жауапкершілік адамның үлкен істерінен ғана байқалмайды. Ол қарапайым әрекеттерден басталады. Сабаққа жауапкершілікпен қарайтын студент, өз ортасына құрметпен қарайтын жас, қоғамдық бастамаға ерікті түрде үлес қосатын азамат – барлығы да ортақ құндылықтардың қалыптасуына әсер етеді. Қоғамдық жауапкершілік – мемлекеттік қызметте, басқару саласында немесе күнделікті өмірде әділеттілікті бірінші орынға қоюдан көрінеді.

Білім мен парасат қатар жүргенде не болады? Бүгінгі қоғамға тек кәсіби білімі жоғары маман емес, сол білімін дұрыс мақсатта пайдалана алатын саналы азамат қажет. Сондықтан кәсіби білім мен рухани-адамгершілік тәрбиенің қатар жүруі – қазіргі жоғары білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі. Бұл мәселе, әсіресе, студенттік орта үшін өзекті. Жоғары оқу орны жас адамның маман ретінде ғана емес, тұлға және азамат ретінде қалыптасатын ортасы болуға тиіс. Студенттің қоғамдық өмірге араласуы, өз ойын еркін жеткізуі, әлеуметтік мәселелерге бейжай қарамауы, шығармашылықпен айналысуы – оның тұлғалық дамуының маңызды бөлігі. Осы орайда Шәкәрім мұрасын университет жастарының күнделікті өмірімен байланыстырудың мәні зор.

Ұлы ойшылдың есімін иеленген Шәкәрім университеті

үшін оның мұрасын білім беру және тәрбие үдерісімен сабақтастырудың орны ерекше. Университеттің студенттік өмірінде шығармашылық, пікірталас, волонтерлік және қоғамдық бағыттағы ұйымдар белсенді жұмыс жүргізіп келеді. Олардың қатарында «Қаракөз» студенттік-жастар театры, «Шәкәрім шуағы» жастар волонтерлік

сергек, ар-ұяты берік, қоғамға пайдасын тигізуге ұмтылатын тұлға қалыптастыру. Бұл – заманның заңғар тұлғасының адам тәрбиесі мен кемелдік туралы тағылымды ойларын қазіргі білім беру кеңістігінде жалғастырудың бір көрінісі.

Ар ілімінің тағы бір маңызды қыры – білім мен адамгершіліктің бірлігінде. Білім адамның

«Ардың қоғамдық әрекеттегі көрінісі қандай?» деген сұраққа жауапты Шәкәрімнің ар ілімінен таба аламыз. Шәкәрім шығармаларында адамдық қасиеттер жеке-жеке емес, бір-бірімен сабақтас ұғымдар ретінде көрінеді. Мейірім, әділет, ынсап, адал еңбек – тұлғаның рухани кемелденуіне бастайтын өзара байланысты құндылықтар.

ұйымы, «Парасат» және «Конгресс» пікірсайыс клубтары, «Саналы ұрпақ» студенттер қауымдастығы және басқа да жастар бастамалары бар.

Бұл ұйымдардың қызметі студенттердің бос уақытын ұйымдастырумен ғана шектелмейді. Олар жастардың шығармашылық қабілетін дамытуға, сыни ойлауын қалыптастыруға, пікірін сауатты жеткізуіне және қоғамдық мәселелерге белсенді араласуына мүмкіндік береді. Мұндай орта студенттердің бойындағы адамгершілік, әділеттілік, еңбекқорлық пен парасаттылық қасиеттерін дамытуға ықпал етеді.

Бүгінгі Шәкәрім университетінің маңызды міндеттерінің бірі – кәсіби білімі терең, ойы

мүмкіндігін арттырса, ар сол мүмкіндікті қалай пайдалануға бағыт береді. Парасатты тұлға білімін жеке пайдасына ғана емес, қоғамның игілігіне жұмсауға ұмтылады. Сондықтан университет қабырғасында кәсіби құзырет пен рухани-адамгершілік тәрбиенің қатар жүруі – заман талабы.

Жастардың қоғамға пайдалы істерге белсенді араласуы, әлеуметтік жобаларға атсалысуы, мәдени іс-шараларды ұйымдастыруы, қоғамдық бастамалар көтеруі – азаматтық жауапкершілікті қалыптастыратын маңызды орта. Мұндай ортада жас адам біртіндеп маңызды бір сұраққа келеді: «Қоғам маған не береді?» емес, «Мен қоғамға не бере аламын?». Бұл – тұлғалық кемелде-

ДАУА

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Елімізде қалалық және ауылдық аймақтардағы медициналық қызметтің алшақтығы – көптен бері қозғалып келген өзекті мәселенің бірі. Осы түйткілді шешу мақсатында Мемлекет басшысының тапсырмасы аясында 2022 жылы «Ауылдық денсаулық сақтауды жаңғырту» пилоттық ұлттық жобасы бекітілді. Бастапқыда жоба 2023-2025 жылдарға жоспарланған, кейін іске асыру мерзімі 2026 жылға дейін ұзартылды. Сонымен, бұл жобаның ауыл жұртына қандай пайдасы тиіп үлгерді? Бұдан өзге қандай жобалар атқарылып жатыр?

А Айсұлу СЪЕЗХАН

Ұлттық жоба инфрақұрылымды кешенді дамыту мен жанартуды, сондай-ақ ауылдағы кадрлық әлеуетті нығайтуды қамтитын бірнеше негізгі міндетті шешуге бағытталған екен. Кейінгі үш жылда еліміз бойынша 813 денсаулық сақтау нысаны салынды, ал 655 медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымы «Ауылдық денсаулық сақтауды жаңғырту» ұлттық жобасы аясында іске қосылған. Оның ішінде 260 медициналық пункттің, 235 фельдшерлік-акушерлік пункттің және 160 дәрігерлік амбулаторияның құрылысы толық аяқталды. Жаңа медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымдарын іске қосу арқылы 1 миллионға жуық ауыл тұрғыны сапалы медициналық қызметке қол жеткізді. Жыл соңына дейін тағы 50 медициналық орталық қолданысқа берілуге тиіс көрінеді.

Айта кетерлігі, нысандардың 427-сі тозған және апатты ғимараттардың орнына тұрғызылған. Ал 208 нысан бұрын тұрғындардың үйіне барып медициналық қызмет көрсетілген елді мекендерде бой көтерген, тағы 20 нысан бұрын медицина қызметкерлері мен инфрақұрылымы мүлдем болмаған ауылдарда салынған екен. Сонымен қатар бүгінде 32 аудандық медициналық орталық күрделі жөндеу және жоғары технологиялық медициналық құралдармен жабдықталып, заманауи көпбейінді орталық аудандық ауруханаға айналды. Ауруханаларға КТ, МРТ аппараттары, ангиографтар, реанимациялық және хирургиялық техникаларда орнатылды.

Атқарылған шаралар 4 миллионнан аса ауыл тұрғынына жоғары технологиялық медициналық көмекті қолжетімді етуге мүмкіндік бере алады. Жалпы, жобаны іске асырудың басты мақсаты – ауылдық аймақтардағы жүрек-қан тамыр-

АУЫЛ МЕДИЦИНАСЫ: ҰЛТТЫҚ ЖОБА ҮМІТТІ АҚТАДЫ

лары ауруларының алдын алу, жүрек-қан тамырлары ауруларынан болатын өлімнің 20 пайызға дейін төмендету. Өкінішке қарай, шалғай елді мекендерде инсульт пен инфаркт кезінде шұғыл көмек көрсету мүмкін бола бермейді. Әсіресе адам өмірін сақтап қалу мен ауыр мүгедектіктің алдын алу үшін алғашқы 60 минут – ең жауапты кезең. Бұл уақытта ми мен жүрек жасушалары тез өле бастайды, сол себепті шұғыл көмек көрсетудің алғашқы 60 минутын «алтын сағат» деп те атайды. Бұл орайда ауыл-аймақтардағы медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымдарын жетілдіру, медициналық құралдармен жабдықтау ерекше маңызға ие болып отыр.

Жоба медициналық ұйымдар мен инфрақұрылымды жаңғыртумен қатар медицина мамандарын даярлауға да үлес қосты. Мәселен, ауылда денсаулық сақтау саласын кадрлармен қамтамасыз ету аясында жаңа және жаңғыртылған нысандарда жұмыс істеу үшін 1 100 медицина маманы даярланып шыққан.

ЖАС ДӘРІГЕРЛЕР АУЫЛҒА АҒЫЛА БАСТАДЫ

Кейінгі жылдары «Дипломмен – ауылға!» бағдарламасы аясында ауылдық жерлерге жұмысқа тұрған жас мамандардың қатары да артып келеді. Мәселен, былтыр медициналық жоғары оқу орындарының 10,5 мың түлегінің 34 пайызы ауылдық медициналық ұйымдарға жұмысқа орналасқан екен. Бұл көрсеткіш 2024 жылға қарағанда, екі есеге өскен. Жас дәрігерлердің ауылға ағылуына басты себептің бірі – мемлекет тарапынан ынталандыру мен

қолдаудың артуы. Бағдарлама тұрғын үй, қаржылық, білім беру және әлеуметтік бағыт бойынша жастарды қолдап келеді және шалғай өңірлерде аса тапшы бағыттар бойынша мамандарды ынталандыруға бағытталып отыр. Соның нәтижесінде дәрігерлерге 20 пайызға, орта медициналық қызметкерлерге 7 пайызға, ауылдық жерлердегі дәрігерлерге 16 пайызға тапшылық азайған көрінеді. Ауылдық аймақта жұмыс істеуге жіберілген мамандарға көтерме жәрдемақы, ең төменгі пайыздық мөлшерлемен тұрғын үй несиесі, жалақыға қосымша төлемдер, өзге де қолдау шаралары ұсынылады.

«Дипломмен – ауылға!» бағдарламасы арқылы жұмысқа орналасқан жастарға тұрғын үйге қол жеткізуге және жалақыға 25 пайыздық үстемеақы алуға мүмкіндік қарастырылған. Мысалы, жас маманға бірреттік 100 АЕК (432 500 теңге) көлемінде көтерме жәрдемақы беріледі, бұл – үй жабықтауға арналған қолдау. Ал тұрғын үй сатып алу немесе салу үшін Отбасы банк

желісіндегі жастардың жазбасы мен қызу талқыларынан аңғардық. Мысалы, Жансая есімді желі қолданушысы жақында ғана Қостанай облысы Қарабалық ауданына отбасымен қоныс аударғанын айтады.

– Жолдасым екеуіміз де фельдшер болып жұмыс істейміз. Отау құрғанымызға 5 жылдай болды, 2 баламыз бар. Қалада жалдамалы пәтерде тұрдық, арпалысып 2-3 жұмыс та істеп көрдік, бірақ шығындарымыз азайады. Ойлана келе қаладан 3 сағаттық жердегі ауылдан жұмыс таптық. Осылайша, құрылысы аяқталған жаңа фельдшерлік-акушерлік пунктке жұмысқа орналастық, тіпті жұмысымызға жаңа көлік те берді. Бұл ісімізге үлкен құлшыныс сыйлады. Білмегенімізді аудандық ауруханаға барып жүріп үйрендік. Бас дәрігер білмегенімізді үйретуден жалықпайды. Балабақша тегін, үй де алдық, көтерме жәрдемақымызды алдық. Ауылда да мүмкіндік көп, – дейді ол.

СКРИНИНГ ЖОБАСЫ ІСКЕ ҚОСЫЛДЫ

Кейінгі жылдары шалғайдағы барлық ауыл халқын скринингпен қамту, ауылдағы медициналық ұйымдар базасында дәріхана пункттерін ашу, ауылдағы медициналық көмекті дамытуға бағытталған басқа да мәселелерді шешу қолға алынды. Оның ішіне қуана айтарлығы – ауыл халқын уақытылы скринингтен өткізу. Қазір 18 жастан бастап жаңа нысаналы топтарды анықтау арқылы ауыл халқын скринингпен қамту қайта қаралған. Бұрын ауыл жастарынан бөлек, 30 бен 70 арасындағы адамдар скринингтік тексеруден тыс қалатын еді. Ендігі кезекте медициналық тексеру төрт түрлі топ бойынша жоспарланады. «Жастар» тобына – 18-ден 29 жасқа дейінгі, «Еңбек-1» тобына – 30-дан 44 жасқа дейінгі, «Еңбек-2» тобына – 45-тен 65 жасқа дейінгі және «Зейнеткер» тобына 66 жастан асқан адамдар енеді.

Сонымен қатар телемедицина жүйесі пациенттердің ірі орталықтарға бару қажеттілігін азайтуға мүмкіндік беріп жатыр. Қазіргі еліміздегі телемедициналық желі 2 491 медициналық пунктті, 784 фельдшерлік-акушерлік пунктті, 1 165 дәрігерлік амбулаторияны және 844 мобильді бригаданы қамтып отыр. Былтыр 3,87 млн телемедициналық қызмет көрсетілді, бұл алдыңғы жылмен салыстырғанда, 19%-ға жоғары. Бүгінде пациенттерге қашықтан медициналық қызметтің 118 түрі қолжетімді.

Ауылдық жерлердегі тұрғындарға сапалы қызмет біртіндеп қолжетімді болып келеді. Жобалардың оң ықпалы да бар, дегенмен алда да инфрақұрылыммен қатар жалпы медициналық қызметтің сапасы, мамандарды тұрақтандыру мәселесі маңызды болып қала бермек.

Кейінгі үш жылда еліміз бойынша 813 денсаулық сақтау нысаны салынды, ал 655 медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымы «Ауылдық денсаулық сақтауды жаңғырту» ұлттық жобасы аясында іске қосылған.

арқылы жеңілдетілген несиелуға болады. Аудан орталықтарында – 2500 АЕК-ке дейін, ал ауылдық жерлерде 2000 АЕК көлемінде 15 жыл мерзімге 0,01 пайыздық мөлшерлемен несиелуға болады. Ол үшін жас дәрігер бағдарлама шартына сәйкес ауылдық аймақта 3 жыл жұмыс істеуі керек. Жас мамандар әлеуметтік қолдаудың игілігін көрумен шектелмей, одан әрі де ауылда жұмыс істеуге ынталы көрінеді. Мұны біз Threads әлеуметтік

ПАРАСАТ

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Зариф Бектенұлының өмір жолына үңілгенде, оның бар еңбегінің өзегінде туған жерге деген ерекше ықылас жатқанын аңғару қиын емес. Білім беру саласының ардагері, тарих пәнінің мұғалімі ретінде саналы ғұмырын жас ұрпаққа білім беруге арнаған ол өлке тарихын зерттеуді де азаматтық парыз деп қабылдады. Құрманғазы аудандық тарихи-өлкетану мұражайының негізін қалап, туған өлкенің өткені мен құнды мұрасын жинақтауға ерекше еңбек сіңірді. Сондықтан қолына түскен әрбір көне құжатты көздің қарашығындай сақтап, ел аузындағы әрбір деректің қадіріне жетуге тырысты. Кеше мен бүгіннің арасын жалғайтын сол жіңішке жіп үзіліп қалмасын деп ғұмыр бойы ізденді.

ТАРИХТЫҢ ЖОҒЫН ТҮГЕНДЕГЕН ТҰЛҒА

ҰСТАЗДАН ҚАЛҒАН ҰЛАҒАТ

Зариф Бектенұлы 1926 жылы дүниеге келген. Оның тарихқа, сөзге, шежіреге жақындағы өскен ортасынан бастау алғандай. Әкесі Бектен — зерделі, сөзге шешен, естігенін ұмытпайтын, қара сөз бен өленді нақышына келтіріп айтатын жан болған. Адалдықты ту етіп, шындықты биік қойған әкенің әрбір әңгімесі бала Зарифтің санасына із қалдырды. Ал анасы Рысты бес перзентті тәрбиелеп өсірген сабырлы, мейірімді жан еді. Бұл әулетте білімнің орны бөлек болды. Бірі ұстаз, бірі ғалым болып, ағайындылардың әрқайсысы білім мен ғылымға жол салды. Осындай ортада өскен Зарифтің де өмірлік серігі кітап пен қалам болуы заңды еді.

Бірақ оның балалық шағының соңғы кезеңі ел басына күн туған ауыр уақытпен тұспа-тұс келді. 1942 жылы 9-сыныпты тәмамдаған бозбала тұрмыс тауқыметін ерте сезініп, еңбекке араласты. Ауылдық кенесте қызмет істеді, аудан көлеміндегі жазу-сызу жұмыстарына көмектесті. 1947-1951 жылдары Кеңес әскері қатарында әскери борышын өтеп, Совгаван қаласында бөлімше писарі әрі бухгалтер міндетін атқарды. Құжат пен есепке жауапты болған бұл қызмет оның тиянақтылығы мен ұқыптылығын одан әрі шыңдай түсті. Әскерден оралғаннан кейін де білімге деген талабын тоқтатпады. Кешкі мектепте оқуын жалғастыра жүріп, түрлі мекемеде еңбек етті. 1954 жылы Алматыдағы Абай атындағы педагогикалық институттың тарих факультетіне түсіп, оны 1958 жылы тәмамдады. Жоғары білім алған жас маман алғашқы ұстаздық жолын Сафон елді мекеніндегі Фридрих Энгельс атындағы орта мектепте тарих пәнінің мұғалімі болып бастады.

Ұстаздықтың алғашқы жылдарынан-ақ ол тарихты оқулықтағы дайын деректермен шектемей, шәкіртті өткенге үңілуге, деректі салыстырып, одан қорытынды шығаруға баулуға мән берді. Сөйтіп, бала күнінде үлкендерден естіген шежіреге құлақ түріп өскен Зариф Бектенұлы енді тарихты кәсіби тұрғыдан танып, зерттеуге бет бұрды. Кейін бұл қызығушылық туған өлкенің өткенін түгендеуге арналған үлкен ізденіске ұласты.

Бір кездері аудан орталығындағы Ломоносов атындағы орта мектептің тарих пәнінің мұғалімі Зариф Бектенұлы өзі жетекшілік еткен «Қызыл ізшілер» тобының алдына үлкен мақсат қойды. Содан бастап оқушыларымен бірге ауыл-ауылды аралап, ел аузындағы әңгімелерді жинауға, тарихи оқиғалардың ізін іздеуге кірісті. «Әкелер даңқы жолымен» атты арнайы бағыт жасалып, туған жер шежіресін түгендеудің үлкен жұмысы басталды. Ол кезде Зариф Бектенұлы қолға алған істің болашақта тұтас ауданның рухани қазынасына айналарын кім білген?!

1971 жылы аудан басшылығы жиналған мұраның мән-маңызын ескеріп, мәдениет үйінен арнайы орын бөлді. Осылайша, мектептің шағын бөлмесіндегі өлкетану бұрышы аудандық мәдени кеңістікке көшті. Ал 1974 жылы оған «Халық мұражайы» атағы

берілді. Бүгінгі өлшеммен қарасақ, «музей құрды» деген бірауыз сөзбен түйіндеуге болатын шаруа секілді. Бірақ сол екі сөздің ар жағында қаншама жол, қаншама архив, қаншама ізденіс жатыр. 1963-1977 жылдар аралығында Зариф Бектенұлы Қазақстан мен Ресейдің оннан астам қаласына сапар шегіп, тарихи материалдар жинады. Астрахань мен Гурьев архивтерін ақтарды. Ел ішіндегі көнекөз қариялардың әңгімесін тыңдады. Көлектен түскен әрбір құжатты салыстырып, деректің ақиқатына жетуге тырысты. Осы жылдары қазақ және орыс тілдерінде жүзден астам мақала жариялады.

ТАРИХТЫ ТАҒЫЛЫМ ТҮТҚАН

Зариф Бектенұлы үшін ұстаздық тек сабақ кестесімен өлшенетін қызмет болған жоқ. Ол өзі іздеп тапқан тарихи деректің мектеп партасына жетіп, шәкірт санасына сіңгенін қалады. Сондықтан архивтен жинаған материалдарын жеке қорында сақтап қоюмен шектелмей, оны тарих пен қоғамтану сабақтарында пайдаланудың жолдарын қарастырды. Ұзақ ізденістің нәтижесінде «Тарих және қоғамтану сабақтарында тарихи-өлкетануға қатысты деректерді пайдалану тәжірибемнен» атты еңбек дайындап, педагогикалық оқуларға ұсынды. Бұл оның өлкетануды зерттеу нысаны ретінде ғана емес, балаға тарихты танытудың бір тәсілі ретінде қарастырығанын аңғартады.

1963 жылдың 6 қыркүйегінен бастап мектептегі Тарих-өлкетану үйірмесіне жетекшілік еткен ол оқушыларын да осы ізденіске

араластырды. Балалар үлкендердің әңгімесін жазып алып, көне дүниелерді іздеді, туған жердегі тарихи оқиғалар туралы деректер жинады. Зариф Бектенұлының педагог ретіндегі ерекшелігі де осында еді. Ол балаға дайын мәліметті айтып берумен шектелмей, деректі іздеуге, салыстыруға, оның ақиқатына көз жеткізуге үйретті. Ұстаз бен шәкірттің бірлесе ізденуі нәтижесінде жиналған материалдардың ауқымы да кеңейе түсті. Музей қорынан азамат соғысы жылдарынан бастап ауданның ағарту ісіне дейінгі сан алуан дерек орын алды. Ганюшкино селосында 1895 жылы ашылған алғашқы екі кластық орыс-қырғыз училищесі, Сейтқали Мендешевтің 1903-1907 жылдары осы жерде бала оқытқаны жөніндегі мәліметтер де хатқа түсті.

Тарихи құжаттар мен сол оқиғаны көзімен көрген адамдардың әңгімесі негізінде

қолдауы тұрады. Зариф Бектенұлы үшін сондай сенімді серік Қазира апай еді. Қарапайым шаруа отбасында өскен Қазираның балалық шағы соғыс жылдарымен тұспа-тұс келді. Ол мал бағып, егін егіп, балық аулауға көмектесті. 1943 жылы құрбы-құрдастарымен бірге «Қазақстан пионері» танк колоннасына қаржы жинауға атсалысты. Теңіз ауданы пионерлерінің бұл еңбегі еленіп, Қазираға да бас колбасшы И.Сталиннің Алғысхаты табысталды.

Ұстаз болуды армандаған Қазира педагогикалық училищеде білім алып, ғұмырын бала тәрбиесіне арнады. Әріптестері оны әр баланың жан дүниесіне жол таба білетін сабырлы педагог ретінде еске алады. Ы. Алтынсарин атындағы ғылыми-зерттеу институтының тәжірибесі негізінде ұйымдастырылған эксперименттік сыныпта шалғайдағы малшы балаларының білім алуына, жаңа ортаға бейімделуіне көмектесті. Қырықтан астам баланың сабағы мен тұрмысына қамқор болып, еңбегі үшін «Оқу-ағарту ісін озық қызметкері» белгісімен, Құрмет грамоталары және Алғысхаттармен марапатталды.

1951 жылы Зариф Бектенұлымен шаңырақ көтеріп, жарты ғасырдан астам тату ғұмыр кешті. Жары табысының елеулі бөлігін тарихи құжаттар мен жәдігерлер жинауға, архивтерді аралауға жұмсағанда, Қазира апай оның ісінің маңызын түсініп, үй ішінің жауапкершілігін өз мойнына алды. Ата-енесі, бес баласы бар, қонағы үзілмейтін шаңырақтың тіршілігі он жылдан астам уақыт негізінен оның мұғалімдік еңбекақысына сүйенді. Соған қарамастан, тұрмыс қиындығын жарының ізденісіне тосқауыл етпей, бала тәрбиесі мен үлкендердің күтімін қатар алып жүрді. Осы сабырына сүйсінгендердің бірі Зариф Бектенұлына: «Зәке, мен жеңгеме басымды иемін. Оның орнында басқа адам болса, қолыңызға бір шабадан ұстатып, үйден шығарып жіберер еді», — деп әзіл-шыны аралас айтқан екен. Ал Зарифтің үлкен әпкесі Жамалдың Қазираны «екінші анамыз» деуі оның әулетке сіңірген еңбегін аңғартса керек. Ардагер ұстаздың жарына арнаған өлеңдері мүлде басқа қырынан көрінеді. Елу жылдан астам ғұмырын бірге өткізген жарына жазылған жырлар, алыс жүргенде жолдаған өлең-хаттар — сол заманның адамдық қарым-қатынасын аңғартатын қымбат мұра. Ауруханада жатқанында көңілі босап келген Қазира апайды жұбатып, қайрат беретін сөзін де өлеңге айналдырған.

ТУҒАН ЖЕРГЕ АМАНАТ

Зариф Бектенұлы тарихты жинап қана қойған жоқ, оны жазды. «Ол жылдар даңқы өшпейді», «Қанды шайқас жылдарында», «Сан жылдардың шежіресі», «Мұражай — ауыл шежіресі», «Археологиялық қазбалар сыры», «Бұл оқиға Ганюшкин маңында болған еді», «Туған өлкенді біл», «Ағарту саласының алғашқылары», «Отты жылдардың шежіресі» сынды әр жылдары жарық көрген мақалаларына көз жүгіртіп, туған жер тарихының қаншалықты кең ауқымда зерттелгенін байқауымызға болады. Соғыс жылдары, археология, ағарту ісі, ел ішіндегі тұлғалар — ешқайсысы өлкетанушы назарынан тыс қалмады.

Зариф Бектенұлының «Ерлік — біздің еншіміз», «Әкеммен сырласу» секілді өлеңдерінде елдік рух пен туған жерге сүйіспеншілікті, әке алдындағы перзенттік сезімді жырға қосты. Білім беру саласының ардагері өмір бойы өзінен бұрын өткен адамдардың есімін жаңғыртып, жоғалған деректерді түгендеп жүрді. Көнекөз қариялардан естігенін қағазға түсірді. Архивтен табылған дүниені елге жеткізді. Шәкірттеріне туған жердің әруыс топырағында тарих жатқанын ұқтырды. 2017 жылдың 6 қыркүйегінде Зариф Бектенұлының есімімен мұражай ашылып, мемориалдық тақта орнатылды. Сол күні ол туралы жазылған «Аманат-Арман» естелік кітабының тұсауы да кесілді.

Адам ғұмырының бағасы жасаған ісінің көптігімен емес, кейінгіге қалдырған ізінің тереңдігімен өлшенсе керек. Зариф Бектенұлының ізі — туған өлкенің шежіресінде. Ол жоғалуға айналған деректі жинады, ұмытыла бастаған есімдерді жаңғыртты, кейінгі буынға өткенін танып, тарихын қастерлеудің үлгісін көрсетті. Сондықтан оның артында қалған ең үлкен мұра — өзі құрған мұражай ғана емес. Ең үлкен мұра — туған жердің тарихына немқұрайды қарамау керек деген аманат.

Инабат АРМАНҚЫЗЫ

МӘСЕЛЕ

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

БАҚЫЛАУСЫЗ

БЮДЖЕТ

БҰҚАРАНЫ
ТОЗДЫРАР

Кейінгі уақытта бюджет қоржынындағы майлы шелпекке мұртын майлап жүргендердің қатары көбеймесе, азаяр емес. Әсіресе елорданы жағалай қоныс тепкен Ақмола облысында жең ұшынан жалғасқан «тірлік» көп. Желге ұшқан миллиардтар мен игерілмей қалған миллиондардың кесірінен қарапайым халық шырылдап қалатынын көзі қарақты оқырман күнделікті көріп жүр.

Абзал АЛПЫСБАЙҰЛЫ,
Ақмола облысы

Бұлай деуге себеп бар, құқық қорғау органдары тайға таңба басқандай бұлтартпас деректер мен дәйектерді анықтап отыр. Ақмола облысының биылғы бюджеті жүздеген миллиард теңгемен өлшенеді. Бұл — мектеп, аурухана, жол, жылу, жарық, тұрғын үй, әлеуметтік нысандар мен инфрақұрылым сияқты аса маңызды міндеттерге жұмсалуда тиіс халықтың қаржысы. Сондықтан бюджеттің бүйірі ұлғайған сайын оны тиімді жоспарлау мен әр жұмсалатын теңгенің қайда кеткенін бақылаудың маңызы да арта түспек.

Бірақ прокуратура органдарының жүргізген тексерістерінің қорытындысы жырым-жырым болған бюджет қаражатының талан-таражға салынғанын анықтап берді. Мәселен, бір жерде мемлекеттік-жекеменшік әріптестік жобасы бойынша тауар бағасы нарықтағы құнынан едәуір жоғары белгіленіп, мемлекетке 126 млн теңге қайтарылған. Екінші жағдайда Көкшетаудағы Қопа көлінің жағалауын абаттандыруға бөлінген қаражатқа қатысты 170 млн теңгеден астам сома бойынша сот үкімі шықты. Үшінші іс бойынша әлеуметтік тұрғын үй құрылысына бөлінген 211 млн теңгеге қатысты тергеу

жүріп жатыр. Сондай-ақ қадағалау органының тегеурінді әрекетінің арқасында экологиялық шараларды жоспарлау кезінде бюджеттен бөлінген 1,6 млрд теңгеден астам қаржының тиімсіз жұмсалыуына жол берілмеген.

Бұлтартпас айғақтармен анықталған бұл деректің барлығын бір қатарға қойып, «бюджет қаржысы шетінен жоғалып жатыр» деу дұрыс та болмас. Өйткені олардың құқықтық мәртебесі әртүрлі. Бір бөлігі толықтай тергеліп-тексерудің нәтижесінде анықталған заңбұзушылықтар болса, бір бөлігі соттың қарауына түскен қылмыстық істер. Енді бірі әлі полиция және құқық қорғау органдары тергеп жатқан істер болса, тағы бір бөлігі — қаржы жұмсалмай тұрып-ақ қадағалау органының қырағылығының арқасында алдын алған тиімсіз жоспарлаулар.

Мәселен, Көкшетаудағы көше жарықтандыру жобасына қатысты прокурорлық тексеру осы сұрақтың бір қырын айқын көрсетті. Қалалық прокуратура «Көкшетау қаласының көшелерін жарықтандыру» мемлекеттік-жекеменшік әріптестік жобасын талдау барысында материалдар мен жабдықтардың экономикалық негіздемесі тиісті деңгейде жүргізілмегенін анықтап шықты. Тергеу барысында белгілі болғанындай қуаты 120 ваттық бір жарық шамының шартты бағасы 80 мың теңге болған. Ал прокуратура жүргізген тексеріс дәл сол шамға нарықтық баға шамамен 52 мың теңге болып шықты. Осы айырмашылықтың өзі жобаның құнын 126 млн теңгеге негізсіз арттыруға әкелгенін паш еткен. Нәтижесінде 126 млн теңге мемлекет кірісіне кері қайтарылған.

ШИКІЛІККЕ ТОЛЫ ІС
ТАУСЫЛАР ЕМЕС

Жылдар бойы «жыр» болып ақыры жергілікті биліктің тегеурінімен салынып біткен Қопа көлінің жағалауын абаттандыруға қатысты іс те бұдан ауыр сипат алған. Ақмола облысының прокуратурасы мәліметінше, 2026 жылғы 20 сәуірде Көкшетаудағы Қопа көлінің жағалауын салу жұмыстары кезінде бюджет қаражатын 170 млн теңгеден астам сомаға жымқыруға қатысты үш бірдей адамға сот үкімі шыққан.

Аталған іс бойынша бұрынғы Көкшетау қаласы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық бөлімінің басшысы, техникалық қадағалау өкілі және мердігер ұйымның басшысы басты фигуранттар болған. Прокуратура деректеріне сенсек, қылмыс 2020 жылы жасалып, қомақты қаражат кейін заңдастырылғаны айтылған. Сот әрқайсысына түрлі мерзімге бас бостандығынан айыру жазасын тағайындаған.

Құқық қорғау органдарының өзін айтарлықтай әурелеген әлеуметтік тұрғын үй құрылысына қатысты тағы бір істің құқықтық мәртебесі мүлде бөлек. Ақмола облысы бойынша Қаржылық мониторинг агенттігінің департаменті прокуратураның үйлестіруімен Көкшетауда әлеуметтік осал топтарға арналған тұрғын үй құрылысына бөлінген бюджет қаражатының жымқырылуына қатысты тергеу жүргізіп жатыр.

Ресми мәліметке сәйкес, 2021 жылы құрылыс бөлімі мен мердігер компания арасында құны 1 млрд теңгеден асатын келісім жасалған. Тергеу нұсқасы бойынша, мердігер аванс алу үшін жалған азаматтық-құқықтық жауапкершілікті сақтандыру шарттарын ұсынған болып шықты. Нәтижесінде 211 млн теңге аударылғанымен, құрылыс сол күйі аяқталмаған және нысан пайдалануға берілмеген.

Қаржылық мониторинг органы ресми ұсынған дерегінде бұл қаражаттың жеке қажеттілікке, контрагенттермен есеп айырысу-

Экология саласы да былықтан таза емес. Ақмола облысының мамандандырылған табиғатты қорғау прокуратурасы 2026 жылға арналған экологиялық шаралардың бюджеттік жоспарларын талдаған. Тексеру нәтижесінде 4 іс-шара бойынша жалпы сомасы 1,6 млрд теңгеден астам қаражаттың тиімсіз жоспарланғаны анықталған.

ға және қолма-қол ақшаға айналдыруға жұмсалғаны туралы күдік бар екенін хабарлады. Қазір күдікті ұсталып, тергеу жалғасуда. Қылмыстық-процестік кодекстің 201-бабына байланысты тергеудің өзге мән-жайлары жарияланбайды деген мәлімет алдық.

Бұл жерде де түпкілікті қорытынды жасауға әлі ерте екені түсінікті. Өйткені тергеу нәтижесі мен сот шешімі күтілуі тиіс. Бірақ «бақандай 211 млн теңге аванс ретінде аударылғаннан кейін нысанның құрылысы неге тиісті деңгейде бақылауға алынбады?» деген занды сұрақ бәрібір ашық қалады.

Экология саласы да былықтан таза емес. Ақмола облысының мамандандырылған табиғатты қорғау прокуратурасы

2026 жылға арналған экологиялық шаралардың бюджеттік жоспарларын талдаған. Тексеру нәтижесінде 4 іс-шара бойынша жалпы сомасы 1,6 млрд теңгеден астам қаражаттың тиімсіз жоспарланғаны анықталған.

Мәселен, жер қойнауын пайдаланушылардың қызметінен кейін бұзылған аумақтарды қалпына келтіруге қатысты жобалық-сметалық құжаттама әзірлеуге 55 млн теңге қарастырылған болып шықты. Алайда қолданыстағы талаптарға сәйкес, жер қойнауын пайдаланушы мұндай салдарды өз қаражаты есебінен жоюы тиіс. Прокуратураның қадағалау әрекеті нәтижесінде бұл қаражаттың тиімсіз жоспарлануына жол берілмеген.

Бұл орайда жоғарыда аталған істерден мұнда маңызды айырмашылық бар екені айдан анық. Өйткені бюджет қоржынындағы қомақты ақша әлі жұмсалып үлгермеген.

Мәселенің ауқымын тек прокуратура анықтаған бірнеше факт арқылы бағалау жеткіліксіз сияқты көрінеді. Сондықтан басқа да қаржылық бақылау жөніндегі құзырлы органдар ресми түрде жария еткен деректерге үңіліп көрдік. Ақмола облысы бойынша ішкі мемлекеттік аудит органдарының бұрынғы есептерінің бірінде алты айда 47 аудиттік іс-шара барысында 10 млрд теңгеден астам сомаға заңбұзушылықтар анықталған. Оның ішінде 1,8 млрд теңге қаржылық заңбұзушылықтарға, 6,711 млрд теңге рәсімдік бұзушылықтарға, сондай-ақ 1,5 млрд теңгеден астамы мемлекеттік сатып алу заңнамасын өрескел бұзуға қатысты болған.

Бұл деректің 2025 жылдың қаңтар-маусымына қатысты екенін ерекше атап өткен жөн. Сондықтан оны биылғы жағдайдың тікелей көрсеткіші ретінде қарастыра алмаймыз. Бірақ ол өңірдегі бюджет төртінші бақылауда түйткілді мәселенің жанадан пайда болмағанын көрсетеді.

Ал осы жылдың бірінші жартыжылдығында облыс прокуратурасы қоғамдық мүддені қорғау бағытында мемлекетке 4,4 млрд теңге мүлік қайтарылғанын, бюджет қаражатының 3,7 млрд теңге көлемінде тиімсіз пайдаланылуына жол берілмегенін және бюджетке 1,3 млрд теңге өндірілгенін хабарлады.

Ақмола облысының әкімі Марат Ахметжанов 2025-2027 жылдарға арналған бюджет талқылау кезінде жоспарлау сапасына арнайы тоқталған. Сол жиында ол жобаларды іске асыру кезінде әкімдер мен басқарма басшылары тарапынан тиісті бақылаудың болмауына да назар аударды. Сонымен бірге жобаларды цифрландыру арқылы ашықтықты қамтамасыз ету қатаң тапсырылған еді.

Бұл ұстаным 2026 жылғы нақты жағдайлармен салыстырғанда түйткілдік түйінін тарқатуға аса қажет екені айтпаса да түсінікті. Себебі бюджет мәселесінде ең басты көрсеткіш — қаржыны жыл соңына дейін түгел игеру емес, қаражаттың іс жүзінде халықтың игілігі үшін жаратылуы.

АЙҚЫНДАМА

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Казақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрлігі Орман шаруашылығы және жануарлар дүниесі комитетінің «Катонқарағай мемлекеттік ұлттық табиғи паркі» республикалық мемлекеттік мекемесі:

- №1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17 лоттар бойынша туристік және рекреациялық қызметті дамыту үшін жер учаскелерін 49 жылға дейінгі мерзімге ұзақмерзімді пайдалануға;

- №18, 19, 20 лоттар бойынша туристік және рекреациялық қызметті дамыту үшін жер учаскелерін 5 жылға дейінгі мерзімге қысқамерзімді пайдалануға ұсынады.

Тендерлік өтінімдер тендерді ұйымдастырушыға колма-кол немесе пошта арқылы мына мекенжай бойынша ұсынылады: 070908, Шығыс Қазақстан облысы, Катонқарағай ауданы, Катонқарағай ауылы, Жәмпейісов көшесі, 16А, «Катонқарағай мемлекеттік ұлттық табиғи паркі» РММ ғимараты, қабылдау бөлімі.

Тендерлік өтінімдерді ұсынудың соңғы мерзімі: 2026 жылғы 12 қазан сағат 17:30-ға дейін. Тендерлік өтінімдері бар конверттерді ашу 2026 жылғы 13 қазан сағат 10:00-де ұсынымдыдарды қабылдау мекенжайында өткізіледі.

Бекітілген тендерлік құжаттама Катонқарағай мемлекеттік ұлттық табиғи паркінің ресми сайтында орналастырылған: www.br.katonkaragai.kz

Толық ақпарат:Экологиялық ағарту және туризм бөлімі, тел.: 8(72342) 2-96-97; 8-707-966-81-31.

Эл.пошта: katontourism@mail.ru

№ 1 лот. Учаскенің орналасқан жері: Алтай филиалы, Белкарағай орманшылығы, тұқымбак, 30орам3,4телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 3,0 га.

Лот № 2. Учаскенің орналасқан жері: Алтай филиалы, Алтай орманшылығы, 80орам6телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Учаскенің ауданы — 2,0 га.

Лот № 3. Учаскенің орналасқан жері: Алтай филиалы, Алтай орманшылығы, Бүркітауылмекені, 7орам41телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Учаскенің ауданы — 2,0 га.

Лот № 4. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Берел орманшылығы, Қаракөл өзенінің жағалауы, Зорам 1,104телімдер, 1 орам 30 телім және Рахман орманшылығы 78 орам 51 телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Учаскенің ауданы — 20,1 га.

№ 5 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Берел орманшылығы, 54орам 21 телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 1,0 га.

№ 6 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Берел орманшылығы, Қайындымекені, 21 орам 38 телім, 22орам 26 телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 1,5 га.

№ 7 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Берел орманшылығы, Балықты бұлақмекені, 43 орам 69 телім.

Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 4,0 га.

№ 8 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Берел орманшылығы, 69 орам 32 телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 1,9 га.

№ 9 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Берел орманшылығы, 69 орам 36 телім, 35 телімдер. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 0,7 га.

№ 10 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, 85 орам 19 телімдер. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 0,9 га.

№ 11 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, 67орам24,35телімдер. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 7,9 га.

№ 13 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, 85 орам20,21 телімдер. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 5,2 га.

№ 14 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, 81 орам 22 телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 1,0 га.

№ 15 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, 82 орам 6, 8,9 телімдер. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 5,0 га.

№ 16 лот. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, 67 орам 12 телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 1,0 га.

№ 17 лот. Учаскенің орналасқан жері: Өрел филиалы, Өрел орманшылығы, Сарышоқы мекені, 2 орам 94 телім. Объектінің атауы: туристерге қызмет көрсету объектісі. Жер учаскесінің ауданы — 5,0 га.

Лот № 18. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, Сәрсембай мекені, орам 37, телім 1. Учаскенің ауданы — 0,5 га. Учаскенің нысаналы мақсаты: этноауыл, туристік және рекреациялық мақсаттағы уақытша объектіні (объектілерді) орналастыру.

Лот № 19. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, Көккөл төменгі лагері, орам 23, телім 1. Учаскенің ауданы — 0,5 га. Учаскенің нысаналы мақсаты: этноауыл, туристік және рекреациялық мақсаттағы уақытша объектіні (объектілерді) орналастыру.

Лот № 20. Учаскенің орналасқан жері: Берел филиалы, Рахман орманшылығы, Көккөл төменгі лагері, орам 23, телім 1. Учаскенің ауданы — 0,5 га. Учаскенің нысаналы мақсаты: шатырлы лагерь, туристік және рекреациялық мақсаттағы уақытша объектіні (объектілерді) орналастыру.

Республиканское государственное учреждение «Катон-Карагайский государственный национальный природный парк» Комитета лесного хозяйства и животного мира Министерства экологии и природных ре-

сурсов Республики Казахстан предоставляет:

- участки земель сроком до 49 лет в долгосрочное пользование для развития туристской и рекреационной деятельности по лотам № 1,2,3,4,5,6, 7,8,9,10,11,13, 14,15, 16,17.

- участки земель сроком до 5 лет в краткосрочное пользование для развития туристской и рекреационной деятельности по лотам №18,19,20.

Тендерные заявки представляются организатору тендера нарочно или посредством почтового отправления по адресу: 070908, Восточно-Казахстанская область, Катон-Карагайский район, с. Катон-Карагай, ул. Жампеисова, 16А, здание РГУ «Катон-Карагайский государственный национальный природный парк», приемная.

Окончательный срок представления тендерных заявок: до 17:30 часов 12 октября 2026 года. Вскрытие конвертов с тендерными заявками состоится: в 10:00 часов 13 октября 2026 года по адресу приема заявок.

Утвержденная тендерная документация размещена на официальном сайте Катон-Карагайского государственного национального природного парка.www.br.katonkaragai.kz

За подробной информацией обращаться в отдел экологического просвещения и туризма, тел.: 8(72342) 2-96-97, 8 707 966 81 31.

Эл.почта: katontourism@mail.ru

Лот № 1. Местоположение участка: Алтайский филиал, Белкарагайское лесничество, квартал 30, выделы 3, 4. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 3,0 га.

Лот № 2. Местоположение участка: Алтайский филиал, Алтайское лесничество, квартал 80, выдел 6. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 2,0 га.

Лот № 3. Местоположение участка: Алтайский филиал, Алтайское лесничество, урочище Беркут аул, квартал 7, выдел 41. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 2,0 га.

Лот № 4. Местоположение участка: Берельский филиал, Берельское лесничество, побережье озера Язевое, квартал 3, выделы 1, 104; квартал 1, выдел 30, Рахмановское лесничество, квартал 78, выдел 51. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 20,1 га.

Лот № 5. Местоположение участка: Берельский филиал, Берельское лесничество, квартал 54, выдел 21. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 1,0 га.

Лот № 6. Местоположение участка: Берельский филиал, Берельское лесничество, урочище Кайнский, квартал 21, выдел 38 и квартал 22, выдел 26. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 1,5 га.

Лот № 7. Местоположение участка: Берельский филиал, Берельское лесничество, урочище Балыктыбулак,

квартал 43, выдел 69. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 4,0 га.

Лот № 8. Местоположение участка: Берельский филиал, Берельское лесничество, квартал 69, выдел 32. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 1,9 га.

Лот № 9. Местоположение участка: Берельский филиал, Берельское лесничество, квартал 69, выдел 36. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 0,7 га.

Лот № 10. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, квартал 85, выдел 19. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 0,9 га.

Лот № 11. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, квартал 67, выделы 24, 35. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 7,9 га.

Лот № 13. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, квартал 85, выделы 20, 21. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 5,2 га.

Лот № 14. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, квартал 81, выдел 22. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 1,0 га.

Лот № 15. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, квартал 82, выделы 6, 8, 9. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 5,0 га.

Лот № 16. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, квартал 67, выдел 12. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 1,0 га.

Лот № 17. Местоположение участка: Урыльский филиал, Урыльское лесничество, урочище Сарышоқы, квартал 2, выдел 94. Наименование объекта: объект для обслуживания туристов. Площадь участка — 5,0 га.

Лот № 18. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, урочище Сарсембай, квартал 37, выдел 1. Площадь участка — 0,5 га. Целевое назначение участка: этно-ауыл, размещение временного объекта (объектов) туристского и рекреационного назначения.

Лот № 19. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, Нижний лагерь Кокколь, квартал 23, выдел 1. Площадь участка — 0,5 га. Целевое назначение участка: этно-ауыл, размещение временного объекта (объектов) туристского и рекреационного назначения.

Лот № 20. Местоположение участка: Берельский филиал, Рахмановское лесничество, Нижний лагерь Кокколь, квартал 23, выдел 1. Площадь участка — 0,5 га. Целевое назначение участка: палаточный лагерь, размещение временного объекта (объектов) туристского и рекреационного назначения.

SPORT STYLE

3 ҚАЗАН 2026 | СЕНБІ

Жапонияның Аичи мен Нагоя қалаларында өтіп жатқан 2026 жылғы Азия ойындарында ел намысын қорғап жатқан спортшыларымыз тамаша жетістіктерімен қуантуын жалғастырып келеді. Ел боп күткен боксшыларымыздың финалдық жекпе-жектері ойдағыдай өтті. Боксшылар – Айбек Оралбай мен Төрехан Сабырхан финалда сәтті өнер көрсетіп, ел қоржынына екі бірдей алтын жүлде салды.

А Ербол ТҰРЫМБЕТ

Ұлттық құрама капитаны 90 келіден жоғары салмақтың финалында өзбекстандық Жахонгир Зокировпен қолғап түйістіріп, төрешілердің бірауыздан шешімімен жеңіске жетті. Айта кетейік, қарсыластар бір-бірімен жақсы таныс. Беделді жарыстарда осымен төртінші рет кездесіп отыр. Ақтық бәсекеге капитан ретінде барын салғанын айтқан капитан бұл кездесуге қалай дайындалғанын да айтып берді.

– Азия ойындары басталғалы бері бір-бірімізге тыңғылықты дайындалдық. Өйткені финалда жолығатынымызды екеуміз де білдік. Өзбекстандық боксшы да әлем чемпионатында кеткен есесін қайтаруды көздеді. Екі күн демалғаннан кейін шаршы алаңға қайта үйренісу оңай болмады. Соған қарамастан, бәрі ойдағыдай өтті. Бапкерлерімнің көмегімен жекпе-жекке тактикалық тұрғыдан жақсы дайындалдық. Соның нәтижесінде жеңіске жеттік деп ойлаймын. Барша қазақ жанкүйеріне қолдау көрсеткені үшін алғысымды білдіремін. Сондай-ақ федерациямызға және осы жетістікке жету жолында көмектескен барша жанға көп рақмет, – деді Айбек Оралбай.

Ал Төрехан Сабырхан 70 келіге дейінгі салмақ дәрежесінің финалында Иордания өкілі Зеяд Ишаишпен қолғап түйістірді. Бұл жекпе-жекте Төрехан сәуірде Моңғолия астанасында өткен Азия чемпионатының финалындағы жеңілісінің қарымтасын қайтарды. Сол кезде де екеуі шешуші сәтте жолығып, жеңіс қарсылас пайдасына шешілген еді.

Осымен боксшыларымыз Азия ойындарын тәмамдады. Әуелде ел атынан алты жігіт және бес қыз – барлығы 11 боксшымыз қатысқан болатын. Солардың ішінде екі алтыннан бөлек қола жүлдегерлер қатарында Алуа Балқыбекова (51 келі), Наталья

КАПИТАННЫҢ АЛТЫНЫ ҺӘМ ЕСЕ ҚАЙТҚАН ФИНАЛ

Богданова (75 келі) және Махмұт Сабырхан (55 келі) бар.

Айта кетерлік және бір жайт, Қазақстан бокс федерациясы осы ойындардағы Махмұт Сабырхан мен Наталья Богданованың жартылай финалдық жекпе-жектерінің нәтижелерімен келіспейтінін мәлімдеді. Сөйтіп, ұйымдастырушыларға және Азия конфедерациясы мен World Boxing ұйымына да шағым түсірген. Айта кетейік, Махмұт 55 келіге дейінгі салмақта Филиппин боксшысы Карло Пааламнан, ал Наталья 75 келіде үндістандық Ловлина Боргохаиннен жеңілген еді. Дегенмен регламент бойынша бокс нәтижесі қайта қаралмайды, тек келесі жарыстарда сол төрешілер тағайындалмауы мүмкін.

Таеквондодан да тамаша табыс бар. Батырхан Төлеуғали 80 келіде қола алса, 58

келіге дейін сынға түскен тағы бір отандасымыз Тамирлан Тілеулес Филиппин өкілі Курт Брайан Барбосаны екі кезеңде де айқын ұтып, Азияда алтынын иеленді. Еркін күрес

шебері Едіге Қасымбек 125 келіге дейінгі белдесуде қарсыласын жеңіп, қола жүлдегер болды. Бұған дейін Начын Куулар да 65 келіге дейінгі салмақта қола алған. Сондай-ақ әйелдер күресінен 50 келіде кілемге шыққан Зейнеп Баянова да үндістандық қарсыласын ұтып, осындай олжаға кенелді.

Қазақстан құрамасының өкілі Рита Бакишева виртуалды таеквондодан қола медаль жеңіп алды. Финалға шығу үшін өткен жекпе-жекте Рита Филиппин өкілі Джуз Габриэль Дерик Япемен кездесіп, 0:2 есебімен жол берді. Айта кетейік, виртуалды таеквондо Азия ойындарының бағдарламасына алғаш рет енгізіліп отыр. Бұл спорт түрінде қатысушылар VR технологияларын пайдаланып сайысқа түседі. Спортшылардың қимыл-қозғалысын арнайы датчиктер тіркеп, виртуалды кеңістікке көшіреді. Ал қарсыластар арасында тікелей физикалық байланыс болмайды.

Велошабандозымыз Рината Сұлтанова омниум сайысынан күміс жүлдегер атанды. Тректегі велоспорттан өткен төрт кезеңнің қорытындысы бойынша отандасымыз 133 ұпай жинап, екінші орынға ие болды. Ол бұған дейін тасжолдағы жекелей жарыста алтын медаль жеңіп алған болатын. Ал құзға өрмелеуші Дамир Токтаров қола жүлдегер атанды. «Жылдамдық» сайысының финалында отандасымыз 7,342 секунд уақыт нәтижесін көрсетіп, үшінші орынға ие болды.

Дзюдошылар да біршама күміс пен қола әкелді. Ұлттық құрама өкілдері Екатерина Токарева (78 келі) мен Ажар Асхат (70 келі) қола мен күміс жүлде алды. Бұған дейін Әбиба Әбужақынова (48 келіге дейін), Елдос Сметов (60 келіге дейін), Әділет Алмат (81 келіге дейін) күміс алса, Әсмигүл Куюлова

63 келіге дейінгі салмақта қола еншілеген еді. Джиу-джитсу шебері Сейілхан Болатбек 77 келіде қола жеңіп алды. Бұған дейін Жібек Құлымбетова 48 келіде қола және Нұржан Батырбеков 69 келіге дейінгі салмақ дәрежесінде күміс жүлдегер болған.

Сондай-ақ қазақстандық джитсер Нұржан Батырбеков 69 келіге дейінгі салмақтың финалында БАӘ өкілі Ахмед Андизбен жолығып, қарсыласына 2:0 есебімен жол берді. Ал теннисші Юлия Путинцева қола жүлдегер атанды. Ол әйелдер арасындағы жекелей сында жартылай финалда Қытай теннисшісі Чжан Шуайдан ұтылып қалды. Сонымен қатар Анна Данилина екеуі жұптық сында да қола жүлдеге қол жеткізді. Тағы бір қола слаломды есуден келді. Екатерина Таранцева әйелдер арасындағы бірлік-байдарка жарысының финалында өнер көрсетіп, қашықтықты 112,23 секундта бағындырып, үшінші орын алды.

AIQYN

Меншік иесі – «Айқын-Литер» ЖШС

Директор –
Талғат ЕШЕНҰЛЫБас редактор –
Амангелді ҚҰРМЕТГүлзина БЕКТАС –
Бас редактордың
бірінші орынбасарыМадияр ТӨЛЕУ –
Шығарушы редакторЕлдар ҚАБА –
Секретариат меңгерушісі

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:
Абзал АЛПЫСБАЙҰЛЫ –
Ақмола облысы
Алтынай БАУЫРЖАНҚЫЗЫ –
Алматы қаласы
Салтан САТЫЛҒАН –
Жамбыл облысы
Әдебиет БЕЛГІБАЙҰЛЫ –
Қарағанды облысы
Назгул НАЗАРБЕК –
Шымкент қаласы
Ерболат ЖАЛҒАСБАЙ –
Қызылорда облысы
Баияр ЖАНҒАЗАҚ –
Атырау облысы
Эльмира ЖҮРСІНБЕКҚЫЗЫ –
Абай облысы

**«АЙҚЫН» ГАЗЕТІНІҢ
ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ:**Кәсіпорындар,
мекемелер үшін – 15102
Зейнеткерлер,
соғыс ардагерлері үшін – 55102
Жеке жазылушылар үшін – 65102**ЖАРНАМА БӨЛІМІ:**
(8771) 675-42-34, (87772) 72-95-31
reklama.aikyn@gmail.com**ЖАЗЫЛУ ЖӘНЕ ТАРАТУ БӨЛІМІ:**
(8771) 804-61-32
podpiska.alt@gmail.com

Газет аптасына 3 рет шығады

Газет «Айқынның»
компьютер орталығында беттелді**ЖАЛПЫ ТАРАЛЫМЫ: 40 000**

Тапсырыс №4797
Астана қ. «Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС
Сілеті көшесі 30,
тел.: (87772) 99-77-77
Алматы қаласы, «Алматы-Болашақ» АҚ
Мұқанов көшесі, 223 Б
Шымкент қ. «ERNUR-print» ЖШС,
Әлімқұлов көшесі 22,
тел.: (87252) 53-06-66, 54-07-47 ішкі 114,